

LA VIDA CONSAGRADA
DAVANT EL NOU MIL·LENNI

Timothy Radcliff,
Ana Mª Galván,
Clodovis Mª Boff

LA VIDA CONSAGRADA
DAVANT EL NOU MIL·LENNI

Tres perspectives

Claret

© Timothy Radcliff, Ana Mª Galván, Clodovis Mª Boff

© Editorial Claret, SAU
Roger de Llúria, 5 – 08010 Barcelona

Imprès per Edim
Badajoz, 145-147 – Barcelona
ISBN: 84-8297-446-7
Dipòsit legal: B. 29.121-2000
Juny 2000

L'ÓS I LA MONJA

EL SENTIT DE LA VIDA RELIGIOSA AVUI

Conferència del pare Timothy Radcliffe,
mestre general de l'Orde dels Predicadors*

A LA RECERCA D'UNA HISTÒRIA

M'han demanat que us parli del tema següent: «Qui sentit té avui la vida religiosa?» Avui els religiosos ens plantegem aquesta pregunta amb urgència, ja que molts de nosaltres es pregunten si la forma de vida a la qual ens hem compromès continua tenint cap sentit. En l'Europa occidental neixen menys vocacions que en el passat; a França, moltes congregacions es van reduint i algunes moren; ser religiosos avui ja no dóna dret al mateix estatut i respecte d'abans; és com si haguéssim perdut el nostre paper en una Església que sembla haver esdevingut més clerical, és a dir, la nostra importància en una societat en la qual els laics fan ara moltes coses que abans feien majoritàriament els religiosos. Amb la nova sensibilitat sobre la santedat del matrimoni ni tan sols es considera ja que la nostra forma de vida sigui més perfecta que qualsevol altra. Pot entendre's, doncs, per què molts religiosos es pregunten: «Qui sentit té avui la vida religiosa?»

* Conferència pronunciada a París el 13 d'octubre de 1998, en la Trobada de Superiors Majors Francesos, «La documentation catholique», 7 de març de 1999.

Davant aquesta situació, la cosa lògica seria mirar de trobar el sentit de la vida religiosa en quelcom que sigui específic, nostre; quelcom que fem nosaltres i ningú més que nosaltres, que ens atorgui el nostre lloc reservat, la nostra identitat. Som com ferrers en un món d'automòbils buscant un nou paper. Crec que aquesta és la raó per la qual els religiosos parlem sovint i apassionadament de nosaltres mateixos com a profetes. Pretenem ser la «secció profètica» de la vida de l'Església. Això ens atorga un paper, una identitat, una etiqueta. És clar que estic d'acord a dir que la vida religiosa és cridada a ser profètica, però no com a resposta a la nostra crisi d'identitat, certament. Tot i això, voldria partir de més lluny, i més precisament, de la crisi que passa la societat occidental. Crec que la vida religiosa és més important avui que no pas abans, a causa de la manera amb què som cridats a afrontar la crisi de sentit dels nostres contemporanis. La nostra vida ha de ser una resposta a la pregunta: «Quin sentit té avui la vida humana?» En aquest sentit potser hi ha hagut sempre el testimoniatge essencial de la vida religiosa.

Ara bé, com començar tan sols a reflexionar un afer tan ampli com la crisi contemporània de sentit? Per a dir quelcom adequat, hauria d'haver estudiat alguns llibres sobre la modernitat i la postmodernitat, però no n'he llegit cap. La meva excusa és que, vivint com visc, viatjant d'un lloc a un altre, no he tingut temps de fer-ho. El cert és que, si hagués llegit llibres d'aquests, efectivament, la cosa més probable és que no els hauria entès. Com que per regla general són escrits per francesos intel·ligents, això significa que superen la comprensió d'un anglès. Jo, en canvi, provaria de fer un altre plantejament. Voldria proposar-vos el contrast entre dues imatges, entre dues històries implícites en la vida humana.

Tota cultura necessita històries que encarnin una comprensió d'allò que significa ser home, d'allò que és el model de la vida. Ens calen històries que ens diguin qui som i on anem. Quan una societat viu una crisi de sentit, un dels símptomes és que les històries que narra ja no donen cap sentit a la nostra experiència: han

deixat de ser adequades. Quan una societat viu un moment de canvi profund, necessita un nou tipus d'històries capaces de donar sentit a la vida.

Voldria demostrar que la crisi fonamental de sentit en la nostra societat ve pel fet que, des de fa molts segles, la història subjacent en la cultura europea ja no té cap significat; es tracta d'una història de progrés, de supervivència del més apte, de triomf del més fort.

L'heroi d'aquesta història és el jo modern. Ell —i no en va es tracta generalment d'un home— està sol i és lliure. És la història implícita en les nostres novel·les, en les nostres pel·lícules, en la nostra filosofia, en la nostra economia, en la nostra política; però ha deixat de donar sentit a la nostra experiència. Prendré per símbol d'aquesta història un cartell amb un ós, que he trobat bastantes vegades pels carrers de Roma.

Som, doncs, una societat assedegada d'una nova història que doni sentit a la nostra identitat. Crec que el sentit de la vida religiosa consisteix a contestar aquesta pregunta: «Quin sentit té avui la vida humana?» La gent han de poder reconèixer en les nostres vides una invitació a ser homes de nou encuny. El símbol d'aquesta història diferent serà per a mi una monja de clausura que canta en l'obscuritat, als peus del ciri pasqual.

M'agradaria de presentar-vos, per tant, aquest contrast entre dues imatges, dues històries: la de l'ós i la de la monja. Voldria comparar-les l'una amb l'altra, considerant els tres elements que tota història necessita: una trama que es desenvolupa en el temps, uns esdeveniments que permeten que la història avanci i uns actors. Si els nostres contemporanis se senten perduts i extraviats es perquè les històries modernes ja no donen cap sentit a la nostra experiència del temps, dels esdeveniments i del que significa ser un individu. Nosaltres, els religiosos, hem d'encarnar una altra forma de ser en la vida.

LA INTRIGA I EL TEMPS

Permeteu-me que comenci parlant del meu ós. Ara fa un any les parets de Roma eren cobertes de cartells amb un gran ós

furibund. El text del cartell deia: «*La forza del prezzo justo*» (la força del preu just). Mentre esperava l'autobús, contemplava fol·ladament aquest ós, que expressa molt bé la història de la modernitat.

En primer lloc, aquest ós suggereix que la trama fonamental de la història consisteix en un progrés imparabile. Es tracta d'un ós capaç de fer enorgullir Darwin mateix, un vencedor en el procés de l'evolució. La història humana és un camí cap endavant; també és un símbol de l'economia mundial, de mercat: «la força del preu just.» La història no és més que la narració d'un progrés inevitable per mitjà de la liberalització del mercat. El millor sistema econòmic és el que triomfa. El vencedor és l'ós.

Quan jo era petit —i, en veure-us, imagino que molts de vosaltres també éreu uns nens en aquell moment—, hom encara podia creure fermament que la humanitat era en via d'un futur ple de llum, i això que ja es perfilaven algunes ombres. Vaig néixer una setmana abans que acabés una guerra que provocà cinquanta milions de morts. De mica en mica ens vam assabentar de l'holocaust i dels sis milions de jueus que moriren en els camps d'extermini. Em vaig criar sota l'amenaça de la bomba; recordo la mare apilant llaunes de conserva al soterrani per si esclatava una guerra atòmica; però, malgrat tot, encara era possible d'aferrar-se a la idea que la humanitat continuaria progressant. Any rere any les nostres colònies veien reconeguda llur independència; la medicina anava eliminant malalties com la tuberculosi i la malària. Amb tota seguretat, aviat s'acabaria també la pobresa. Fins els avions i els cotxes eren cada any més ràpids. Les coses continuaven millorant.

Avui dia, en canvi, estem menys segurs de nosaltres mateixos. La malària i la tuberculosi han tornat a aparèixer, i d'aquí a un any hi haurà uns quaranta milions de persones malaltes de sida. Sols a Europa l'atur afecta vint milions de persones. El somni d'un món just sembla haver-se allunyat. On va la humanitat? Té cap sentit, cap direcció, la nostra història, o, per contra, no fem sinó donar voltes sobre nosaltres mateixos, errant pel desert, sen-

se apropar-nos gens a la terra promesa? Fins i tot l'Església, que semblava orientar-se vers una renovació i una nova vida en el Concili Vaticà II, sembla que avui no sap on va.

En el cor de la modernitat hi ha una contradicció; per això la seva història ha deixat de ser verídica. Per una banda, l'ós és efectivament irresistible: el mercat mundial triomfa arreu contra tots els seus enemics; el comunisme ha caigut en l'Europa de l'Est, i àdhuc a la Xina sembla estar a punt de sucumbir. Per una altra banda, però, ningú no s'atreveria a jurar que la història ens estigui portant al Regne. La creixent pobresa i la guerra són evidents per a tothom; fins els tigres asiàtics estan malalts. L'ós és irresistible, i a més està a punt de fer-nos miques. I és que la trama dels temps moderns comporta una contradicció insostenible, de manera que ja no podem situar-nos-hi.

No podem viure sense històries. Com que hem acabat dubtant de la marxa cap endavant de la humanitat, necessitarem altres històries per a omplir el buit. Poden ser històries de la fi del món, mil·lenaristes, d'extraterrestres, de conquesta de la Copa del Món. (Per cert: l'enhorabona, França!) Pot tractar-se sovint d'allò que en anglès anomenem *soap operas*, els insignificants serials de televisió. Recentment l'últim episodi d'una d'aquestes sèries l'han seguit vuitanta milions d'espectadors Estats Units; fins els restaurants havien tancat al vespre. L'anunci que un asteroide gegant xocarà amb la terra el 26 d'octubre del 2028 no ha desvetllat pas tant d'interès. Com que hem deixat de creure en el mite del progrés, ens refugiem en les ficcions.

L'explicació de l'extraordinària reacció a la mort de la princesa Diana podria ser la set d'una història. Els anglesos són, com sabeu, una gent molt poc emotiva —almenys això és el que en pensen els francesos—, però el cert és que mai no he presenciat un dolor semblant. És com si la història del cor de la humanitat hagués acabat sota un pont de París. Milions de persones han plorat tant com si haguessin perdut la dona, el fill, la mare. Vagi on vagi per aquest món, sé que al final acabaran preguntant-me quelcom de la princesa; fins i tot després d'aquesta conferència, segur que

hauré de contestar alguna pregunta sobre Diana. Al Vietnam algú arribà a dir-me que m'assembla al príncep Guillem. Per la meua part, em plau d'assemblar-m'hi, però aquesta gent són d'una delicadesa extrema. Al capdavant es tractava del serial del món. Potser la seva història deia alguna cosa a tantes persones precisament perquè tots podíem veure'ns-hi reflectits. Diana era una persona bona —encara que no perfecta— que s'interessava realment pels altres i que hauria d'haver tingut una vida meravellosa, i en canvi, inexplicablement, fou un fracàs. És una història trista i fútil, que no fa sinó evocar aquesta mateixa futilitat que tantes persones senten en preguntar-se on van llurs vides.

En quin sentit la vida religiosa pot suggerir una altra trama, una història de signe contrari?

Deixeu que us presenti una altra imatge.

Aquest any he celebrat la Pasqua en un monestir de monges contemplatives dominiques. El monestir és situat en un turó darrere de Caracas, a Veneçuela, i l'església era plena de joves. Encenguérem el ciri pasqual i el vam col·locar al canelobre. Acompanyant-se amb la guitarra, una monja jove entonà un cant d'amor al peu del ciri: era un cant en el qual vibrava tota l'aspra passió andalusa. Us asseguro que aquesta imatge d'una monja cantant en la foscor un cant d'amor al foc acabat de néixer m'impactà. La imatge suggeria que allò que ens atrau és un altre drama, una altra història. Aquesta sí que és la nostra història, no la de l'ós ple de ràbia que devora els seus rivals.

En primer lloc, la monja que canta en la nit suggereix que la trama fonamental de la història de la humanitat no és ja la que l'ós representava. A fora, al jardí, el celebrant havia gravat el ciri mentre pronunciava les paraules «Crist ahir i avui, Principi i Fi, Alfa i Omega. D'ell són els temps i els segles. A ell la glòria el poder per tota l'eternitat. Amén.».

Potser la vida religiosa és per damunt de tot un viu «amén» a aquesta perspectiva temporal més dilatada. Precisament en aquesta extensió de la història entre l'Alfa i l'Omega, de la Creació al Regne, tot ésser humà ha de trobar-hi el seu significat. Són

aquells que viuen de cara al Regne, projectats vers aquest temps en el qual, com digué Juliana de Norwich, «tot estarà bé, totes les coses seran bones».

La vocació que posa en relleu amb major radicalitat aquesta obertura al futur és la dels monjos i monges contemplatius: llur vida no té cap sentit si no van cap al Regne. Si el cardenal Basil Hume és el cristià més respectat d'Anglaterra, ho és, en part, perquè és monjo. Ell ha escrit això dels monjos: «No ens considerem posseïdors d'una missió o funció especial en el si de l'Església. No creguem que som destinats a canviar el curs de la història. Som aquí; això és tot, i gairebé accidentalment des del punt de vista humà. I afortunadament continuem «estant aquí, i prou».

Els monjos són aquí; això és tot, i llur vida no té, doncs, cap més sentit que anunciar el compliment del temps, l'encontre amb Déu. Són com les persones que s'esperen a la parada de l'autobús; el sol fet que siguin allí indica que l'autobús ha d'arribar amb tota seguretat; no es tracta d'un sentit provisional ni parcial. No tenen fills, ni carrera professional, ni obres, ni promocions, ni cap utilitat... Precisament en la seva mateixa absència de sentit, llur vida revela una plenitud de significat que escapa de tota definició, de la mateixa manera que la tomba buida anuncia la Resurrecció o que la resplendor en l'òrbita d'una estrella indica el planeta invisible.

El monaquisme occidental nasqué en un moment crític. Quan l'Imperi romà s'extingia lentament davant l'embat dels bàrbars, Benet anà a Subiaco i hi va fundar una comunitat de monjos. Quan la història de la humanitat no semblava anar enlloc, Benet fundà una comunitat de persones, la vida de les quals no tenia altre sentit que indicar aquest fi últim: el Regne.

Podríem dir que la vida religiosa ens obliga a viure al descobert la crisi moderna. La majoria de les persones segueixen un model de vida i una història que els permeten de contemplar la qüestió principal amb la distància convenient. A una vida pot donar-hi sentit el fet d'enamorar-se, casar-se, tenir fills, després,

néts..., o també la història d'un altre trobarà sentit en una carrera professional, superant nivell rere nivell, fent fortuna i àdhuc assolint la fama. Quantes històries podrien contar-se que proporcionen un model provisional i un sentit a la nostra estada a la terra! I això és just i bo, però els nostres vots no ens ofereixen aquest consol: no tenim matrimoni ni carrera professional que forgin la nostra vida. Ens trobem despullats davant la pregunta «quin sentit té la vida humana?».

Ara bé, no n'hi ha prou d'asseure's a esperar l'arribada del Regne. Potser els germans més joves no estaran d'acord amb mi, però el cert és que cal llevar-se cada matí per a fer quelcom. Fins i tot els monjos i les monges de clausura han de fer alguna cosa. Recordo que un dia vaig preguntar a un germà força mandrós a què es dedicava. Em contestà que a ser un «signe escatològic», tot esperant l'arribada del Regne. Com valorem el que fem actualment? La majoria de nosaltres passem el temps en activitats útils: ensenyar, treballar en hospitals, ajudar en parròquies, ocupar-nos dels oblidats. Com parla la nostra vida diària de la història de la humanitat?

Tornem a la nostra jove monja. En el cor de la nit ella entona aquest cant punyent; en la nit canta les lloances de Déu. Fins i tot en la foscor, entre el principi i la fi, hom pot trobar Déu i glorificar-lo. Aquesta és l'hora. Mentre esperava que l'assassinessin, Jesús digué als seus deixebles: «Al món tindreu tribulació, però confieu: jo he vençut el món.» (Jn 16,33). Aquesta és l'hora de la victòria i de la lloança.

El que això inspira és un nou sentiment respecte al temps. El que forja el temps no és la història de l'imparable progrés vers la riquesa i l'èxit; la forma amagada de la nostra vida és el creixement en l'amistat de Déu quan ens el trobem pel camí i diem «amén». No sols el final de la història dóna sentit a la vida; el model de la meua vida és la trobada amb Déu i la meua resposta a la seva invitació. Això és el que fa que la meua vida no sigui una mera successió d'esdeveniments, sinó un destí. Com diu Cornelius Ernest, «el destí és crida i invitació del Déu de l'amor perquè li responguem amb un

consentiment creador i ple d'amor».¹ Fins i tot entre les tenebres, en la desesperació, quan res no té ja cap sentit, podem trobar el Déu de la vida. Com escrivia un filòsof jueu, «cada instant pot ser la petita porta per la qual pot entrar el Messies». La història de les nostres vides és la història d'aquest encontre amb el Déu que ve en l'obscuritat com un amant. Això és el que celebrem en glorificar-lo.

Els moments més emocionants que he viscut en els últims sis anys han estat les possibilitats de compartir amb els meus germans i germanes la lloança de Déu en les circumstàncies més difícils: en un monestir de Burundi, després d'haver viatjat travessant un país esquinçat per la violència ètnica; a l'Iraq, tot esperant els bombardeigs; a Algèria, amb el nostre germà Pierre Claverie abans de ser assassinat. Resulta essencial per a la vida religiosa que cantem les lloances de Déu, fins i tot en les tenebres. Cantem els salms, els *tehillim*, el llibre de les lloances. Ritmem la nostra jornada amb les hores de l'ofici diví, amb la litúrgia dels salms, i no sols amb les hores mecàniques del rellotge: «Set hores al dia et glorifico»... Bé, almenys, dues, la majoria de nosaltres.

Recordo una història que il·lustra adequadament com poden interactuar el temps de la lloança i el temps del rellotge, el temps modern. Un dia, quan un dels meus germans era petit, un dentista va anar a la seva escola a impartir un curs d'higiene bucal als nens. Preguntà al de la classe quan calia rentar-se les dents. Silenci absolut. El dentista va insistir: «Au!, sí que sabeu quan heu de raspallar-vos les dents: al mati i al vespre...» Això devia encendre un llumet en l'esperit d'aquests disciplinats catòlics amb pantalons curts que coneixen el catecisme, i tots digueren: «Abans i després dels àpats!» «Molt bé!», digué el dentista, però els nens continuaren: «... en la temptació i a l'hora de la nostra mort.» I és cert que, si davant de qualsevol temptació ens rentéssim sempre les dents, quants pecats podríem evitar!

El ritme regular de la lloança és bastant més que un pur optimisme que confia que tot acabarà bé. Proclamem que des

1. Cornelius Ernest, *The Theology of Grace*, Dublín, 1974, p. 82.

d'ara, en el desert, el Senyor de la vida ve a nosaltres i forja la nostra vida. En aquest sentit, la vida religiosa hauria de ser autènticament profètica, ja que el profeta és aquell que veu que el futur fa irrupció en el present. Com diu Habacuc: «Certament la figura no fa fruit i tampoc no tindrem la collita dels ceps. L'olivera no ha pensat a produir i els camps no donen res per a menjar [...] Però m'alegraré en el Senyor, feliç de veure que em salva» (3,17-18).

No fa gaire m'he reunit amb els promotors de Justícia i Pau del meu orde a l'Amèrica Llatina. Es tracta d'una generació nova, no de caducs sexagenaris com jo. Són homes i dones joves que tenen un somni en aquesta vida. Creia que els trobaria desanimats davant la imperant situació econòmica, la creixent violència, la desintegració social que pateix llur continent. Absolutament res! Diuen que justament ara que totes les utopies han desaparegut, ara que el Regne sembla més allunyat que mai, és quan nosaltres, els religiosos, hem de jugar el nostre paper. Ningú més no podria somiar en aquestes condicions, però lluitar avui dia per un món més just, precisament quan fa la impressió que no avancem mai, significa que cal ser persones de profunda pregària. Com ha escrit el nostre germà brasiler Frei Betto, «avui cal ser un místic per a creure en la justícia i en la pau.»

L'ACCIÓ

Voldria assenyalar un segon contrast entre la història de l'ós i la de la monja: la manera en què arriben les coses. Quin és el motor de la història? Què permet de fer avançar la narració? Necessitem una trama i uns fets.

Ja hem vist que l'ós representa la lluita per la supervivència. Allò que dóna vida a la seva història és justament aquesta lluita, en la qual el feble sucumbeix i el fort prospera. Tant si hom n'estudia l'evolució com l'economia, el cert és que els trets van per aquí; és el principi fonamental de la història moderna. El motor que impulsa la història és la lliure competència que elimina l'anormal, el desesperat, l'inviàble.

Amb tot, un cop més, hi trobem una contradicció. De fet, aquest ós simbolitza la mateixa llibertat que és al cor de la modernitat, una llibertat de competència en un mercat lliure, en el qual cadascú és lliure d'escollir el que vulgui. Però hem vist que aquesta llibertat també és en certa manera il·lusòria. I això perquè estem implicats en una transformació general del món que ens fa impotents i que ningú no és capaç d'aturar; una transformació que destrueix les comunitats i devora el planeta. Per això trobem en el cor de la història moderna una doble contradicció: Ens ofereixen el progrés i trobem la pobresa; la llibertat, i ens sentim impotents. Quina història diferent pot encarnar, en canvi, la vida religiosa?

Tornem a considerar, doncs, la nostra jove monja, que entona el seu cant d'amor en l'obscuritat. Ella representa una altra manera de narrar: la història que celebra és la d'un home abatut pels forts però que viu per sempre. Els grans óssos de Roma i de Jerusalem devoren el petit home de la Galilea. El que celebrem en aquesta història no és la força superior de Déu, l'ós més gros, sinó la seva creativitat absoluta en la resurrecció de Jesús d'entre els morts.

No hi ha història si no passa res de nou. Les històries narren com canvien les coses, però el model de canvi de l'era moderna és la supervivència del més fort.

L'evolució, biològica o econòmica, aporta un canvi, però per mitjà de la lluita per la supervivència. La nostra història de la monja, per contra, proposa una novetat encara més radical: l'inimaginable do d'una vida nova. Glorifiquem un Déu que diu «tot ho renovo». Nosaltres, els religiosos, som cridats a ser signes de la inenarrable novetat de Déu, de la seva inefable creativitat.

En la nostra qualitat de religiosos, com serem signes d'aquesta estranya història del Déu de la mort i de la resurrecció? El signe més evident es manifesta en la presència de tots aquells religiosos que refusen d'abandonar els llocs visitats per la mort i la violència, confiant en el Senyor que ressuscita els morts. Arreu on

es rabeja la violència (a Ruanda, a Burundi, al Congo, a Chiapas...) s'hi poden trobar religiosos i religioses la presència dels quals és signe d'una altra història: la que cantava la nostra monja. Com és natural, aquí, a França, pensem en el gran nombre de religiosos morts a Algèria. Tots vosaltres coneixeu prou bé aquelles meravelloses paraules de Christian de Chergé, prior dels monjos trapencs, en escriure el seu testament espiritual poc abans de morir. Permeteu que les repeteixi un cop més: «Quan arribi l' hora de l' "a-Déu." »

Si m'arribava un dia —que podria ser avui mateix— que fos víctima del terrorisme que sembla que vol afectar a hores d'ara tots els estrangers que viuen a Algèria, voldria que la meua comunitat, la meua Església, la meua família, recordessin que he donat la vida a Déu i a aquest país; que entenguessin que l'únic Amo de tota vida no ha estat del tot aliè a aquesta fi brutal, que preguessin per mi: «seré trobat prou digne de formar part d'aquesta ofrena?»; que sabessin associar aquesta mort a tantes altres morts violentes, ocorregudes en la indiferència de l'anonimat; [...].

D'aquesta vida perduda, totalment meua i totalment seva, jo en dono gràcies a Déu, que sembla haver-la volguda tota per a aquest seu gaudi envers tot i malgrat tot.

La preparació necessària per a un testimoniatge com aquest consisteix certament en el fet que tota comunitat religiosa sigui un lloc en el qual hom aprèn com venir al món a través de la mort i de la resurrecció. Una tia àvia meua es féu monja del Sagrat Cor. Quan tot just tenia set anys, les seves moltes germanes es van inquietar en veure-la clavar a la paret de l'habitació dels infants un full de paper que deia: «Vull consumir-me i unir-me a Crist». Gràcies a Déu, no crec que avui gaires candidats a la vida religiosa repeteixin aquest gest; però una comunitat religiosa ha de ser certament un lloc en el qual aprenem a morir i a ressuscitar, un lloc de transformació. No som presoners del nostre passat; podem créixer en santedat; podem morir i renovar-nos.

Probablement això no serà possible si refusem d'afrontar cara a cara la mort de les nostres mateixes institucions. Actual-

ment, a l'Europa occidental, moltes congregacions, comunitats, monestirs i províncies han d'afrontar la mort. És clar que hi ha moltes estratègies que permeten d'evitar aquesta veritat: hom pot beatificar un fundador, preparar ambiciosos plans de construcció, redactar documents magnífics sobre projectes que mai no s'aplicaran. Quan enviem germans o germanes a les Filipines, a Colòmbia, al Brasil, ho fem per un sobtat i flamant zel missioner o perquè volem vocacions per a poder sobreviure? Si no podem afrontar la perspectiva de la mort, què hem de dir, doncs, al Senyor de la vida? Un dia visitava un monestir dominicà a Anglaterra amb un germà ancià. El monestir havia arribat, sens dubte, al final de la seva existència, però una de les monges comentà al meu company: «Pare, segur que el nostre estimat Senyor no deixarà morir aquest monestir.» Ell contestà: «De fet, que no va deixar morir el seu Fill?»

Una de les maneres de viure aquesta inimaginable història de mort i resurrecció consisteix, indubtablement, a donar a llum una nova vida en flocs inesperats. Hem de ser dels qui baixen a la vall de la mort i demostren allí la fe en el Déu que ressuscita els morts. Recordo un dels meus germans escocesos, poeta i alhora lluitador, una associació realment inversemblant, però és que tot ell resultava inversemblant. Posà en marxa a Escòcia un programa per a iniciar els presos en l'art. Estava convençut que si no crèiem en llur creativitat, mai no es rehabilitarien. El seu primer intent va tenir lloc en una presó de Glasgow considerada molt dura. Preguntà als presos què volien practicar: pintura, poesia, escultura, dansa... Podeu imaginar-vos les reaccions! Doncs bé, per tota resposta s'arromangà i digué: «Si algun de vosaltres pensa que l'art no s'ha fet per als homes de debò, que es prepari, perquè lluitaré contra ell!» I és el que va fer amb cadascun d'ells. I tots començaren cursos de poesia i de pintura. Sort que aquesta no és l'única manera de dur les persones vers la fe en aquest Déu que tot ho renova!

Una altra manera de guiar-les-hi, potser més tradicional, mitjançant la qual els religiosos han estat sempre signe del Déu

etern creador, és per la bellesa, i a França n'heu estat sempre més conscients que en molts altres països. Fa unes quantes setmanes em vaig trobar a Alemanya un vell dominic que és pintor i escultor. Li vaig preguntar què era el que més li agradava fer. Em contestà que sempre li havia encantat de gravar les làpides sepulcral. Hi ha ferides tan fondes, que únicament la bellesa pot guarir-les. Davant alguns sofriments, l'esperança sols pot expressar-se a través de l'art. Una làpida sepulcral molt bella pot parlar amb eloqüència de l'esperança en la resurrecció, del Déu capaç de ressuscitar els morts.

Per últim hi ha la bellesa de la Litúrgia, la bellesa del cant de lloança a Déu, que parla del Déu que transforma totes les coses: aquesta bellesa per la qual hem començat, la d'una monja jove que expressa el seu cant d'amor de nit, davant un ciri. La bellesa del cant ple d'aquesta passió de la gent del sud d'Espanya m'ha desconcertat; una bellesa que em fa pensar en Pablo Neruda quan deia que, entre els drames del naixement i de la mort, havia escollit la guitarra.

L'ACTOR

Finalment, no hi ha història sense actors, sense personatges: cada història ha de tenir el seu heroi. I quina imatge del jo modern millor que la del nostre ós, rabiós i tot sol? Però aquest «jo modern» està en crisi.

Aquest nou sentiment del que significa un ésser humà és fonamental en l'edat moderna. Un jo separat i autònom, segregat i lliure, al capdavant sol, és fruit d'una evolució secular, en la qual els vincles socials s'han dissolt i allò que és privat ha esdevingut possible i fins s'ha transformat en ideal. És el nostre heroi des dels temps de Descartes, una figura solitària que podem veure en qual-sevol *western* americà.

La crisi de la modernitat respon en part al fet que aquest «jo modern» enclou una contradicció, ja que no hi pot haver un «jo» completament sol. No és possible d'existir com a àtom solitari, autònom; hom no pot existir sense comunitat, sense persones

amb qui parlar, sense allò que Charles Taylor anomena «xarxes d'interlocució».² Aquesta és la contradicció que hi ha en el cor mateix de la història moderna: ens considerem essencialment solitaris, mentre que ningú no pot ser efectivament un individu fora de tota forma de comunitat. No podem ser durant gaire temps un «jo modern». L'ós del cartell representa un ideal impossible: tot sol, moriria.

Tornem per darrera vegada a la nostra monja que canta davant el ciri pasqual. No està sola; amb prou feines visible, per la resplendor del ciri, hi ha la munió de joves. La vetlla pasqual és una reunió del poble de Déu. Aquesta nit neix una comunitat. Ens reunim per recordar el nostre baptisme en el cos de Crist i proclamar junts la nostra fe comuna. Això constitueix una visió diferent del que significa ser persona.

Quin sentit té avui dia la vida humana? Un dels intents de contestar aquesta pregunta en la vida religiosa és la vida en comunitat. Trobar la pròpia identitat en aquesta comunitat, com a germà, com a germana, significa viure una altra imatge del jo, una altra manera de ser persona, encarna una història de signe contrari de la de l'heroi modern. En els orígens, la comunitat dominicana era anomenada una *sacra praedicatio*, una «santa predicació». Viure junts com a germans «amb un sol cor i una sola anima» era una predicació, fins i tot abans que ningú pronunciés una sola paraula. Probablement allò que crida més els joves a la vida religiosa és la cerca de la comunitat, més que qualsevol altra cosa. Segons l'*Exhortació apostòlica postsinodal sobre la vida religiosa*, som un signe de comunió per a tota l'Església, un testimoni de la vida trinitària.

Ara bé, si la comunitat mena els joves a la vida religiosa, també la dificultat de la vida comuna fa que d'altres l'abandonin. Aspirem a la comunió i, tanmateix, és ben dolorosa de viure. Quan em reuneixo amb joves dominics en etapa de formació, acostumo a preguntar-los què és el millor i el pitjor que troben en la vida reli-

2. Charles Taylor, *Sources of the Self*, Cambridge, 1989, p. 36.

giosa, i en general contesten el mateix a ambdues preguntes: viure en comunitat. No som llops sota una pell d'ovella; som óssos sota una pell de monja.

Potser podríem dir que en la vida religiosa vivim com en un mirall la imatge de la crisi del jo modern. L'individu modern aspira a una autonomia, a una llibertat, a una separació, que es revelen irrealitzables, ja que no es dona un ésser humà completament sol; necessitem pertànyer a comunitats per tal de ser humans, per molt que pensem el contrari; però nosaltres, els religiosos, vivim el reflex d'aquest drama. Entrem en la vida religiosa aspirant a la comunitat, desitjant ser realment germans els uns dels altres, però no per això deixem de ser productes de l'edat moderna, marcats per l'individualisme, la por envers el compromís, la set d'independència. La majoria de nosaltres hem nascut en famílies amb una mitjana d'15 fills, i ens resulta ardu de conviure amb la multitud. Tant l'individu modern com el religiós són dos aspectes de la mateixa tensió. L'individu modern somia una autonomia impossible, i nosaltres, els religiosos, aspirem a una comunitat que és dura de suportar.

L'ós no pot transformar-se en monja en el curt termini d'un any de noviciat. Hi ha la lenta educació per a esdevenir humà, per a aprendre a parlar i a escoltar, per a destruir el domini de l'egocentrisme i l'egoisme, que fan del jo el centre del món. Es tracta del lent renaixement per la pregària i la conversió que m'alliberarà de les falses imatges de Déu i dels altres.

En això vivim, despullats i intensament, el drama de l'Església moderna. Mai com ara l'Església no s'havia presentat amb tanta insistència com a comunitat. La *koinonia* és el cor de totes les eclesiologies contemporànies. Així i tot, mai com ara l'Església —almenys a l'Europa occidental— no havia ofert tan poca comunió digna d'aquest nom. És cert que parlem el llenguatge de la comunió, però rarament el vivim. Llenguatge i realitat estan separats. Un dels nostres intents de donar cos a aquest somni de comunió és probablement gosar de construir comunitats en els llocs impossibles, allí on tots els altres han llançat la tovallola. Ben so-

vint, en aquests darrers anys, he trobat petites comunitats de religiosos, en general de dones, que construïen una comunitat allí on tots els altres semblaven desesperar-se, on els éssers humans es veien vençuts i derrotats per obra de la violència i la pobresa. On tot sembla sense esperança, hi trobareu unes monges instal·lant una casa de portes obertes.

Una sola imatge resumirà molts records. L'endemà de la vetlla pasqual celebrada amb aquella monja al monestir vaig anar a visitar una capelleta portada per frares a Caracas, en un dels barris més violents de l'Amèrica Llatina. La capella era plena de forats de bala. En aquella parròquia, cada cap de setmana són assassinades una mitjana de vint-i-vuit persones. A la paret de darrere de l'altar hi ha un fresc pintat per infants del barri; representa l'Últim Sopar, amb Jesús menjant, envoltat de dominics i dominiques, i sant Domènec que acaricia el seu gos; però el deixeble que Jesús estimava, adormit al costat seu, és un nen del barri, un infant del carrer, el símbol de l'infant que finalment ha trobat una pertinença en aquest món violent, la promesa d'una llar.

CONCLUSIÓ

Haig d'acabar. Al començament afirmava que no podem trobar el sentit de la vida religiosa si no comprenem que és una resposta a la cerca de sentit de la vida humana. Després he suggerit que una de les maneres d'entendre l'actual crisi del sentit de la societat occidental es formula així: la història fonamental que expliquem per a dir qui som i on anem ja no funciona, ho simbolitza el nostre estimat ós. És una història plena de contradiccions: parla de progrés però sembla portar-nos a la pobresa; ofereix la llibertat i, tot i això, sovint ens tornem a trobar impotents; ens invita a ser el jo modern, autònom i solitari, però descobrim que no podem ser persones sense comunitat.

Anàlogament la vida religiosa tampoc no pot respondre a aquesta set de sentit si no encarna una història distinta, una visió diferent de l'ésser humà, el símbol del qual veiem en la nostra en-

cara més estimada monja que canta davant el ciri en la nit. I és una història que proporciona un altre sentit del temps: ja no es tracta tant de la imparable marxa del progrés, sinó de narrar com trobem el Senyor que ens crida vers ell. I el que dóna ànima i vida a aquesta història no és la lliure competència, sinó la inimaginable creativitat del Déu que ressuscita els morts. I l'heroi d'aquesta història no és l'heroi solitari dels temps moderns, sinó el germà i la germana que es troben en comunitat i construeixen una comunitat per als altres.

La vida religiosa no és sinó un intent de viure aquesta altra història, la història pasqual de la mort i de la resurrecció. Com escriví Brunzo Chenu en el seu excel·lent llibre —que he llegit massa tard—, «els religiosos volen posar en pràctica una determinada lògica del baptisme, una vida en Crist portada fins a les darreres conseqüències.»³ Els vots no donen cap sentit diferent o especial a la nostra vida, però sí que fan públic i explícit el nostre rebuig envers la història de l'ós. L'obediència, per exemple, és un rebuig evident envers la imatge del jo autònom, solitari i no compromès; és una declaració de la nostra intenció de viure gràcies a aquesta altra història, de descobrir qui som en la vida comuna de germans; és un compromís d'alliberar-se de l'insuportable fardell del jo modern i solitari. Amb l'obediència també rebutgem la imatge de la vida com a combat pel poder, i també amb la pobresa renunciem públicament a competir per l'èxit, aquest frenesí de la societat de consum. Mitjançant la castedat acceptem que la fecunditat més profunda que mai puguem tenir és la de Déu creador que ressuscita els morts.

Aquests vots ens deixen despullats i exposats. Trabuquen qualsevol història que pogués donar un sentit provisional a la nostra vida i ens permetés de continuar encara un dia. Prometem d'abandonar una carrera professional, l'èxit econòmic, en una paraula, tots aquells expedients que podrien insinuar que, al capda-

3. Bruno Chenu, *L'urgence prophétique, Dieu au défi de l'Histoire*, Bayard Éditions, p. 262.

vall, l'ós tenia raó. Si aquesta història pasqual no fos real, llavors les nostres vides no tindrien sentit i seríem «els més desgraciats dels homes» (1Co 15,19).

No resulta fàcil. Som fills de l'edat moderna i hem estat formats per les seves histories, hem compartit els seus somnis. Sé, per exemple, que m'assemblo més a l'ós que no pas a la monja. Les meves respostes instintives són més sovint les del jo solitari que no pas les pròpies d'un germà. Sé que acabo de començar el procés del meu renaixement.

La meva imaginació s'ha refós en un cinquanta per cent i prou. Quan espero a la parada de l'autobús, a Roma, i miro els cartells, em veig a mi mateix.

En trec dues conclusions.

Primerament, jo puc almenys compartir amb els meus contemporanis un combat per llevar la careta de l'ós i prendre una figura humana. Si no compartís aquesta lluita, no podria respondre la pregunta «quin sentit té avui dia la vida humana?» El religiós no és un ésser celestial que fuig de la modernitat, sinó una persona de la qual els vots han fet inevitable i sense cap escapatòria la lluita per renéixer. Compartim amb els altres els dolors que aquest renaixement comporta. Si som honrats en aquesta nostra lluita, potser els altres compartiran la nostra esperança.

Després, i precisament perquè és difícil, hem de consagrar-nos realment a construir comunitats on sigui possible aquesta nova vida pasqual. Una comunitat religiosa ha de ser alguna cosa més que no pas un lloc on menjar, resar unes oracions i tornar a dormir cada nit. És un lloc de mort i de resurrecció, en el qual ens ajudem mútuament a fer-nos nous. Començo a pensar en la vida religiosa com a ecosistema, un concepte que he tingut l'oportunitat de desenvolupar en una altra ocasió.⁴ Un ecosistema és allò que permet que prosperin unes formes de vida estranyes; tota forma estranya de vida necessita el seu ecosistema. Això resulta particularment cert per als joves que entren actualment en la

4. Conferència als religiosos superiors majors dels Estats Units, 1996.

vida religiosa, ja que sovint acaben d'arribar a la fe en Déu. Una granota d'espècie rara no pot viure, ni reproduir-se, ni tenir futur si no disposa de tots els elements indispensables propis del seu ecosistema: un toll, ombra, diverses plantes, molt de fang i... altres granotes. Ser religiós significa optar per una forma de vida estranya, i cadascun de nosaltres necessitarà el seu propi ambient de suport: pregaria, silenci, comunitat. Sense aquestes coses no podem desenvolupar-nos. Per això un bon superior és un ecologista que ajuda els seus germans a construir els ambients necessaris perquè es desenvolupin feliçment. Però els ecosistemes no són petites presons que ens segregarien del món modern; un ecosistema permet que una forma de vida prosperi i reaccioni de manera creativa davant altres formes de vida.

Necessitem ecosistemes que mantinguin viu en nosaltres el sentit del temps pasqual, el ritme de l'any litúrgic que ens porta l'Advent en la Pentecosta. Necessitem comunitats caracteritzades pels seus ritmes, pels seus marcs de celebració i de dejuni. Necessitem comunitats en les quals no ens conformem a despatxar a corre-cuita uns quants salms abans d'anar a treballar i en les quals, en canvi, trobem suport per a tot allò que en nosaltres, fins i tot al desert, ha d'acabar cantant lloances. Necessitem construir comunitats on compartim la nostra fe i també el nostre desesper, amb la finalitat d'ajudar-nos mútuament a travessar el desert. Necessitem comunitats en les quals puguem renèixer lentament com a germans i germanes, fills del Déu viu.

La monja canta en la foscor, com cantava sant Domènec caminant pel sud de França. Aquesta és la vocació cristiana. Sant Agustí ens deia: «Seguiu el camí. Canteu caminant. És el que fan els viatgers per alleugerir la càrrega [...]. Canteu un càntic nou. No permeteu que ningú vingui a repetir-vos l'eterna cançó. Canteu els cants d'amor de la vostra terra, tal com canten els viatgers, que sovint canten de nit. Tots els sorolls que senten al voltant seu els inquieten, però canten fins i tot quan temen els bandits.»⁵ O els óssos!

5. Sant Agustí, *Enarrationes in Psalmos*, 66,6.

EL MOMENT ACTUAL DE LA VIDA RELIGIOSA

ALGUNES REFLEXIONS

I Trobada de Confer Diocesanes d'Espanya,
19 i 21 de febrer de 1999

Mª Luz Galván, rscj

Moltes vegades, sorgeix en el nostre interior, entre nosaltres i també al voltant nostre, la pregunta pel futur de la vida religiosa. Té futur la vida religiosa?

Sovint és una pregunta que ens angoixa, sobretot quan veiem en nosaltres mateixos alguns signes d'inquietud, quan apareixen molts altres signes que ens provoquen una certa alarma.

La pregunta pel futur és una pregunta molt humana, però pot ser una pregunta poc cristiana, difícil o impossible de respondre i, a més, ens arrisquem molt a equivocar-nos. Jo no intentaré respondre-la.

Crec que és primordial i alliberador reconèixer, primer de tot, que en realitat no som nosaltres els qui portem la vida religiosa. Reconèixer això és primordial: primer perquè ens situa en la vertadera perspectiva. Donem així glòria a Déu. Reconeixem el seu lloc i la seva presència. Déu té la iniciativa i condueix. Reconeixem la seva primacia absoluta, primacia que professem en la nostra vida religiosa, primacia que és urgent que avui recordem i no que suposem. Solament d'aquesta manera, si la reconeixem, la

podrem posar en relleu en un món que cada vegada es construeix més al marge de Déu. El Senyor, el nostre Déu, és qui condueix tot per al bé.

És important afirmar que la vida religiosa és abans que res, i s'ha de reconèixer així, una vida conduïda. I forma part d'una Església que és abans que res conduïda. L'Esperit Sant és qui l'ha suscitada en l'Església i la sosté. I la bondat de Déu en el seu misteri provident és la que, fent concórrer totes les coses, l'encamina enmig d'aquest temps a les finalitats agradables a Déu, necessàries al seu projecte salvador, per fer-nos també avui vehicle de la seva misericòrdia, i la seva tendresa testimonis del seu amor fidel. Avui i cada cop més, necessitem afirmar-nos en això.

Amb aquesta afirmació som també justos amb nosaltres mateixos i, sense renunciar a la nostra responsabilitat, no ens ocupem ni ambiciosament ni angoixosament de més tasques que no ens pertoquen. Nosaltres solament som col·laboradors, bons o dolents, més aviat dolents que bons (tot i la nostra indubtable bona voluntat), ja que no fem altra cosa que destorbar constantment els camins de Déu. Però col·laboradors, secundaris al cap i a la fi. Col·laboradors, per una altra part, a plens pulmons, perquè la nostra consagració és una consagració de totalitat, vol dir que hi posem tot el que som i tenim (tot el que ens és donat) en resposta i al servei del que reconeixem junts com allò agradable a Déu, la voluntat de Déu.

Però això no evita que ens preguntem sobre el que tenim entre mans, sobre el que estem vivint i experimentant. Senyor, què vols avui de nosaltres? Aquesta pregunta, que és o hauria de ser la nostra pregunta quotidiana, s'està començant a convertir en una pregunta important, essencial per al moment que vivim. El moment present.

Per aquest motiu vull parlar, més que del futur, del present, tal com crec que s'està configurant, tal com pressento que l'Esperit del Senyor l'està configurant a través d'alguns signes que us assenyalaré i tal com s'obre o s'ha d'obrir a ell la resposta de la vida religiosa. Serà com una meditació sobre el nostre present, convençuts que és en el present on hi ha amagades dinàmicament les línies del futur.

Aquestes línies de l'avui ens són donades com a gràcia, però no es donaran completament per si mateixes, sinó en la mesura en què les respostes de la nostra docilitat creativa, de la nostra confiança, es posin en la mateixa ona i clau de l'Esperit, que és l'introductor de dinamismes de futur.

Amb la mirada posada en la mirada de Déu, amb el cor posat en Ell i bategant a l'uníson del seu Cor, intentarem contemplar aquest moment de la vida religiosa en el seu caminar enmig de la humanitat que Ell tant estima i aquells signes que ens permetin descobrir humilment cap on ens està duent l'Esperit.

DIVERSES MOCIONS EN LA VIDA RELIGIOSA

Em permetré una al·lusió a sant Ignasi de Loiola, aquell geni del discerniment cristià. Ell, en els *Exercicis espirituals*, ens parla de contemplar «les diverses mocions que es causen en l'ànima de l'exercitant». És cert que no estem aquí fent exercicis espirituals, però podem fer extensiva aquesta afirmació de sant Ignasi a tota la dinàmica de la vida. És una afirmació que podem estendre a tota la dinàmica de la vida. En la nostra vida, en la vida dels nostres germans i germanes, també es causen diverses mocions. Unes d'aparença negativa, altres d'un signe més positiu.

MOCIONS D'APARENÇA NEGATIVA:

EL MALESTAR DE MOLTS GERMANS I GERMANES

Hi ha molts signes de malestar en els quadres de la vida religiosa. Malestars produïts per diverses causes. Uns són interns als nostres cossos congregacionals; l'envelliment indubtable de les nostres congregacions són les seves seqüeles, la penúria vocacional que avui no permet una esperança d'una renovació ferma, les complexitats creixents que hem d'assumir en l'exercici de les obres i els projectes apostòlics, els canvis constants en la societat que no ens deixen respirar, la nostra impreparació per harmonitzar-nos en les noves comunitats i les dificultats que hi palesem per la nostra immaduresa humana, la necessitat d'un rol nou de l'autoritat encara no exercit.

Altres signes ens arriben del contacte amb la realitat exterior o hi tenen lloc: ens sentim dolorides i aclaparades per la situació dels pobres al món, vivim una situació d'inseguretat o d'incertesa pel creixement de guerres, catàstrofes, violències de tota mena. Constatem tantes vegades la falta de permeabilitat, fins i tot l'hostilitat ambiental envers l'evangeli... També ens trobem amb una manca de rellevància social i fins i tot eclesial de la nostra vida religiosa; per molts cristians, fins i tot eclesiàstics i alguns d'elevada posició, som jutjats com una relíquia del passat que desapareixerà aviat. Si més no molts es plantegen un interrogant poc petit sobre el nostre present com a configurador d'un futur poc encoratjador.

Sovint, es confessi o no, tot això és font d'un profund i sord malestar. La dificultat no es troba a ressentir-lo, sinó a saber on ens porta. Aquests sentiments o mocions poden ser ocasió de temptació i una pedra en la qual ensopeguen molts germans i germanes. Poden portar al desànim, l'*impasse*, la instal·lació o la murmuració estèril.

Amb aquests elements adduïts no vull crear cap desesperança, al contrari, la nostra vida és un intent sincer (tot i que de vegades ens equivoquem) de viure el seguiment de Jesús. El Concili Vaticà II va donar un gran impuls a l'Església, i la vida religiosa segueix fidelment vivint aquest impuls. No obstant això, convé revisar de tant en tant la direcció del camí i el calat de l'impuls, per no equivocar la ruta o per no quedar-nos-hi curts i aquest és un dels moments en què s'hauria de fer amb tota sinceritat.

MOCIONS POSITIVES: ALGUNS SIGNES D'ALEGRIA

No solament hi ha signes de malestar, també hi ha signes d'alegria entre les nostres germanes i germans que ens poden servir com a indicadors. L'alegria brolla senzilla i pura en serveis frontera de missió. I anomeno frontera no solament les situacions i contextos del que en el llenguatge habitual estem ara anomenant activitats frontera, sinó aquelles situacions en què la passió pel regne és el motor, la impulsió que no és teòrica i implícita sinó

pràctica i quotidiana. Les missions viscudes en pobresa, comunitat, nuesa, situació de perill, despulla i creu, fins i tot de martiri.

Normalment, quan som amb els més pobres estem més disposats, el context ens disposa per a aquesta experiència; però hi ha persones que són capaces de viure'l, que l'estan vivint en altres fronteres: les fronteres del que hi ha ocult i sense cap brillantor reconeguda, les de la vida senzilla sense ambicions, les de la complexitat de les institucions acadèmiques, sanitàries, socials, institucions que han arribat a convertir-se, després de la seva transformació i readaptació, en veritables obres, projectes apostòlics. Totes aquelles fronteres que no depenen tant d'un context exterior, sinó d'una disposició interior. Aquelles germanes o aquells germans que segueixen vivint amb il·lusió en situacions de malaltia, vellesa o dolor físic o moral, els qui viuen situacions límit en les quals són vexats o perseguits, o incompresos o constantment desinstal·lats, en els qui aconsegueixen viure la pau amb molt de sacrifici i lliurament personal.

L'alegria és pura i joiosa quan en les nostres comunitats i en la nostra missió sentim i treballem eclesialment, quan superem les barreres que ens converteixen en compartiments estancs, quan experimentem que tots som membres de l'única comunitat de Jesús i compartim i sumem els esforços i l'amor.

Totes aquestes «mocions» signes d'alegria o malestar ens diuen que estem en un moment de moviment, de transformació. L'important és veure la direcció. Veure on som conduïts.

I aquí arrisco la meva visió personal.

Seguim Jesús. Això suposa seguir els passos de la seva vida i per això era important evocar al començament que l'Esperit és allò que impulsa i condueix. En Jesús va trobar tota la seva llibertat de Fill cooperant amb aquell impuls. La troba també en nosaltres? És la pregunta a la qual haurem de trobar una resposta.

L'ESPERIT, COM EN JESÚS, VA PORTAR LA VIDA RELIGIOSA
ENMIG DEL MÓN A UNA NOVA ETAPA

Després del Concili Vaticà II, com en Jesús a l'inici de la seva vida pública, l'Esperit ens va dur al Jordà, lloc d'inici i de conver-

sió (subratllo *conversió*), que va suposar el diàleg amb el món modern a què l'Esperit va impulsar l'Església. Aquell lloc on es reuneixen i troben homes i dones que busquen les seves esperances i volen exorcitzar els seus mals. Ens va convidar a barrejar-nos amb la fila innumerable de la multitud, ens va impulsar a fer-nos un de tants entre ells, des d'una profunda conversió.

Això ens ha portat grans canvis i adaptacions internes i en això s'ha jugat la nostra fidelitat a l'evangeli, a l'Església, a la nostra Congregació i a l'home actual tal com ens ho demanava el document *Perfectae caritatis* del Concili Vaticà II.

Estem contents de la gran tasca de renovació que duem a terme, malgrat el cost i les inevitables equivocacions, però ni l'Església, ni encara menys la vida religiosa, poden romandre ni adormir-se en tot el que s'ha aconseguit. Ni podem seguir eternament en aquell moment d'impuls d'acostament, som prop del món i dels seus camins. Ens fan mal les seves penes i ens criden els seus interrogants i les seves necessitats. Però els signes dels quals parlàvem abans ens parlen de moviment, ens indiquen que cal avançar.

A més, tinc en compte alguns indicatius que semblen crides per a la reflexió:

La humanitat segueix el seu camí i en aquests moments sembla que tot i l'esforç de diàleg de l'Església amb el món modern, tot i la nova ànsia religiosa que homes i dones semblen experimentar, els destins de la humanitat es gesten obertament, en el que té de decisió humana, al marge de Déu. La segona secularització és, en paraules de Congar, una deseclesialització, un alliberar-se de l'Església i de tot el que aquesta ofereix a les persones i societats humanes. Segueix existint o sorgeix una nova forma de *distància* entre l'Església i el món modern. Distància que no hem assenyalat nosaltres però en la qual ens trobem i que potser clama un estil nou d'apropament.

En aquest ser enmig del món, tot i el molt sacrifici, el coratge, la fe i el lliurament, hem anat adquirint noves formes d'esperit del món, que poden haver entrat insensiblement en el nostre pen-

sament, sentir, manera d'actuar, i contra les quals ens hem de posar en guàrdia.

El P. Kolvenbach, en una conferència dirigida al Capítol General dels Claretians, afirma que el testimoni de la vida apostòlica avui crida menys l'atenció perquè la ruptura amb el món és menys evident. És feta de detalls petits visibles solament en la proximitat. Porta temps fins que es fa sentir la seva presència en una societat només atenta als gestos que criden més l'atenció o són més escandalosos. No obstant això, a la llarga pot exercir una influència important, enfrontant-se als problemes humans a nivells profunds.

Necessitem avui més que mai una nitidesa clara en el nostre viure enmig del món. I com sovint la intenció del món i els camins i els estils dels homes són diferents dels camins i dels estils de Déu, hem de mirar si se'ns ha pogut contagiar una intenció diferent, una dinàmica que no és la nostra, un estil diferent al de Jesús, unes recerques que no coincideixen amb les seves. En una paraula, si la nostra conversió és profunda i actual. És fa necessària una presa de *distància* que ens ajudi a reflexionar.

Espero que ningú no estigui interpretant aquesta distància de què estic parlant en clau de «separació», tal com era situada la vida religiosa per la *fuga mundi*. Parlo de situacions de presa de distància que ens han de dur a pensar.

D'altra banda, la temptació del fariseisme sempre ha aguaitat les religions i l'Església, convertir en fi els mitjans que han d'ajudar a mantenir la puresa del cor, la puresa d'un impuls profundament religiós. També avui ens amenaça a nosaltres. L'impuls d'apropar-nos al món era de l'Esperit; la necessitat de canviar les nostres estructures caduques era una necessitat peremptòria; la permeabilitat a formes de viure que ens apropessin als nostres contemporanis, imprescindible; però cal distingir-lo, tal com diu sant Ignasi en les regles de discerniment, d'un segon moment: aquell en el qual mantenir tot allò aconseguit com ara la llibertat personal, l'autonomia justa del mundà, l'alliberament de formes de dependència infantils o de la uniformitat de les necessàries me-

diacions i estructures apostòliques es converteixen en la primera finalitat, fent insensiblement de pantalla del que són les nostres opcions fonamentals. Una nova amenaça contra la qual cal que estiguem a l'aguait i de la qual ens hem de *distanciar*.

Si el dinamisme que va posar en nosaltres l'Esperit ens va dur, com Jesús al Jordà, a la vida pública, avui, a través d'aquestes distàncies necessàries i reals, sembla estar dient-nos quelcom, convidant-nos a nous passos. I, a més, si realment ens hem apropat com Jesús al Jordà a barrejar-nos amb la fila de la multitud, hem de veure si ens hi hem acostat com a pecadors, com a convertits. I aquesta conversió potser és la que ara necessitem. Són nous passos per recórrer, nous camins per recórrer, els que necessitem. Segons el meu parer, aquests són els nous camins.

L'ESPERIT, COM EN JESÚS,
ENS HA CONDUÏT O ENS CONDUUEIX AL DESERT

Després del Jordà, Jesús, barrejat amb els homes, batejat entre ells com si fos un pecador, va al desert mogut per l'Esperit. El desert és el lloc de l'experiència de l'interior. La nuesa del paisatge, la manca de mitjans, la solitud van conduint progressivament a l'enfrontament amb el ser. Va ajudant a passar de la superfície a la profunditat.

El desert va ajudar Jesús a existir davant el Pare i a deixar-se consolidar com a Fill i Enviat en aquesta solitud; a aprendre a viure com a Fill amb aquell estil de plena confiança i a adquirir en la missió el camí i l'estil de Déu que no és l'estil de l'èxit ni de l'espectacularitat, sinó el de la humil proximitat, el camí per deixar aflorar tan sols el poder de l'amor.

Crec que avui la vida religiosa, com l'Església i la humanitat sencera, està essent conduïda a noves formes de desert. I la vida religiosa té una especial responsabilitat de fer-se sensiblement conscient del que el desert comporta de salvació. Em sembla reconèixer en la nostra vida, en el que ja he dit anteriorment i en algunes coses a què em referiré, signes que parlen de les mancances del desert i recorden que és un temps de prova.

El desert és el lloc de la nuesa i del despullament, però aquest despullament té dos vessants. Al llarg de la seva història, Israel, el poble escollit, amb un caminar lent i esperançat que continua l'Església animada per l'Esperit de Jesús, sempre va considerar el desert com el lloc penós i vigoritzador de la prova, però també va considerar el desert com el lloc més adient en el qual es renova l'amor i l'aliança amb el seu Déu.

EL DESERT, UN LLOC DE PROVA

És un temps de conversió, de qualificació i de despullar-nos que ens ha de disposar per a una nova posada en joc. Per una part, conversió. Hem anat massa triomfalistes a barrejar-nos amb la multitud, massa convençuts que teníem alguna cosa per donar, per dur, però no ens hem fet amb ells, com ells, com Jesús, un més entre els pecadors. El desert és un temps de prova per a ablanir el nostre cor; per a fer-lo com volien aquells fermes i sòlids pares nostres del desert, contrit i humiliat; per a sentir amb força la nostra necessitat de salvació. El desert és un temps de prova perquè és temps de despullar-nos d'allò que hem anat adquirint gairebé sense adonar-nos-en, de tot allò que no és el pur evangeli de Jesús. Hem viscut temps triomfals, de reconeixement i de fecunditat vocacional, temps de mediacions eficaces i multiplicades. Temps de seguretats. El desert ha de ser un temps de despullar-nos fins a quedar-nos solament amb el que és essencial. El desert té com a missió desarmar-nos, treure'ns les màscares, deixar-nos vulnerables per poder acollir el Déu vulnerat, per ser testimonis del Crucificat Ressuscitat, des de la pròpia fragilitat.

És important ara que es verifiqui la nostra resistència personal. És hora que ens afermem en la nostra qualitat de ser filles i fills de Déu. És el moment de pas de la religiositat i de la pietat a una vida de fe vigorosa; de créixer i afermar-se en l'enclavament comunitari i congregacional en què cadascun de nosaltres hem estat cridats i situats. És temps de créixer comunitàriament en veritat, conversió, humilitat, comunicació, caritat, autenticitat. Tot això per preparar un nou impuls missioner.

EL DESERT, UN TEMPS EN QUÈ S'EXPERIMENTA LA TEMPTACIÓ

Hem meditat molt sobre les temptacions de Jesús. La tradició eclesial ha trobat en elles moltes maneres de reconèixer les nostres pròpies temptacions.

La seva fam, la seva temptació d'escollir el camí del prodigi i de l'èxit, la seva temptació d'espiritualisme o d'idolatria ens són molt conegudes i meditates.

Però anem a projectar avui aquella experiència de Jesús sobre la nostra situació, intentant trobar la llum per al nostre present i, per tant, per al nostre futur.

Jesús va patir fam. Fou temptat de cercar el prodigi com a camí. Fou amenaçat per l'ambició idolàtrica.

JESÚS VA PATIR FAM

La fam, la manca i solitud que Jesús va sentir van ser l'espai adequat per a l'intent de seducció del temptador. Avui ens poden parlar de moltes de les nostres mancances sentides i, per tant, d'aquells espais en els quals es pot experimentar o potser ja s'està fent present la temptació.

Patim fam. Les penúries a les quals hem al·ludit a causa de la manca de vocacions, de l'envelliment, del cansament per la llarga espera, la fam comprensible de claredats, de direccions segures, la fam tan explicable de pau, de germanor entre els pobles, de concòrdia, experimentada en tantes situacions de violència de guerra i de terror, poden ser per a nosaltres una nova manera de ressentir la seva manca, la fam i el malestar.

Els temps de fam física, que tantes vegades s'han sentit a la terra, no són lluny de nosaltres. Avui els experimentem en l'hemisferi nord com a conseqüència de la guerra o en les zones de marginació i de misèria. En el sud s'experimenten amb tota cruesa i massivament. Els temps de fam són temps durs, de vegades punyents quan es prolonguen massa o van acompanyats de moltes altres misèries. I tampoc no desconeixem en el nostre temps les fams de l'esperit, fams morals, psíquiques i espirituals.

Tot i ser tan punyents, en la història de la humanitat, aquests temps i situacions han tingut i tenen amagada una misteriosa llavor de saviesa.

Es fa en temps de mancança l'experiència de com d'exquissits que ens hem pogut fer en la selecció d'aquells elements que ens permeten satisfer les nostres necessitats, com ens havíem instal·lat i com esàvem d'acostumats a elevar sense mesura el nostre nivell de sacietat. De la blanor i excés de càrrega que havien adquirit els nostres músculs i, per tant, del risc d'anquilosament que ha pogut amenaçar el nostre cos. De la manca d'esforç, de treball o de camí que havíem de fer per fer-nos amb l'essencial i quotidià. En una paraula: ens hem acostumat a viure com a rics i s'ha enfosquit la nostra experiència salvadora de la pobresa. També els temps de mancança són portes obertes a noves formes de solidaritat.

Davant la fam hi ha moltes maneres de reaccionar. La primera és defugir aquesta experiència sigui quina sigui la forma en què es presenti, perquè es fa sempre costosa. I cercar qualsevol gènere de riquesa amb què saciar-nos o distreure la fam. Cercar la novetat, mètodes nous, experiències noves, tècniques noves. Ens sentim així autosuficients i autosadollats, incapços de romandre en la fam i incapços de necessitar la Paraula com a única font per saciar la fam, com a únic aliment veritable.

Una altra manera de reaccionar és prendre el que no ens pertany i perdre el sentit de la identitat i propietat. En nosaltres, el risc d'assumir llenguatges i estils mundans per no ressentir-nos en la seva mancança i en la debilitat davant d'un món autosatisfet. Una altra manera de fugir de la fam és caure en la temptació de tancar-nos en nosaltres mateixos, la postura desesperançada i depressiva que va des del refugi en el passat per l'enyorança de temps millors, o la fuga cap endavant volent sortir de la fam omplint-nos d'aliments sucedanis, o buscant en nous prodigis noves solucions fàcils com les que s'ofereixen en la nostra societat.

REFLEXIONEM SOBRE LA SITUACIÓ ACTUAL

És evident que la vida religiosa, sobretot a Europa, però també de vegades en altres continents, s'havia acostumat a viure bé amb les necessitats cobertes a nivell apostòlic, humà i vocacional. I és possible que com a persones i congregacions, ens hàgim acostumat a situacions que no van ser les dels orígens on ens vam estendre penosament i treballósament, on empeníem tant amb tan poc, en la penúria de mitjans de persones, de seguretats, però en la nua certesa de la fe i en la riquesa de la confiança i de l'amor.

Certament, trobàvem la major part de les vegades un ambient de reconeixement i de respecte en la societat que no sempre trobem avui. Encara que els qui es van comprometre a fons (com els nostres fundadors i fundadores) no van deixar d'experimentar el pa amarg de l'enveja i de les incomprendions.

Els temps d'abundància viscuts poden haver fet que no totes les persones de les nostres congregacions hagin posat en joc totes les possibilitats religioses humanes i apostòliques. Hem esperat massa temps i encara tenim molts «músculs del cos religiós sense posar en joc suficientment». En un àmbit apostòlic, però també en un àmbit de «tònica religiosa». Hem deixat, segurament per manca d'atenció, molts membres del cos sense donar «el do de pit». Convençuts ells i nosaltres que «no es pot donar més». I l'edificació de Déu, en la qual som cridats a col·laborar, de la qual hem de formar part, només es pot construir amb «pedres vives», persones ardents i enceses pel foc diví de l'amor. Tots hi som convocats i cridats i aquesta és l'obra de l'Esperit en cadascun de nosaltres.

El més important en temps de manca de vocacions i d'augment de la pastoral vocacional (jo acostumo a dir-ho sempre que en tinc l'ocasió) són les vocacions dels que ja hi som. El nostre termòmetre vital vocacional congregacional. El temps de desert és un temps de prova per verificar o per recuperar la qualitat de la nostra tònica religiosa i humana. I hem de reconèixer amb humilitat i veritat que de vegades no està molt alta. El desert pot ser una excel·lent oportunitat de conversió.

Avui patim el risc, potser l'hem patit sempre, de perdre'ns humanament en qüestions de poca rellevància. En temes d'imatge i de superfície. Ens amoïna que es parli poc de nosaltres, que no se'ns tingui en compte, que estiguem o no presents en els mitjans de comunicació. Aquestes són qüestions marginals. També perdem el temps internament en petites lluites comunitàries de retall i moralina. És cert que les grans línies de la humanitat, les que assenyalen en els nostres capítols, es juguen diàriament en allò petit. Però de vegades aquest impuls de concreció ens ha empetitit fent-nos persones de petites qüestions i no de grans qüestions. No cremats i impulsats per un foc interior que ens crema en les entranyes, sinó socarrimats en petits inferns quotidians.

I això, alhora que empetiteix la nostra vida fa que influïm empetitint els del nostre voltant, perquè tot i que educativament presentem les grans qüestions mundials ideològicament, els nostres interessos personals, perduda la seva brúixola interior, continuen perduts en les batalletes del dia a dia.

Si de vegades el nivell dels cristians en l'Església és de vol de gallina, és perquè hi ha molts cristians i moltes cristianes, moltes religioses i molts religiosos que amb coratge i confiança segeuixen endavant i cap amunt. Les coordenades del regne no han canviat. En allò cristià no hi ha temps de rebaixes. ¿Vivim amb coratge les coordenades del regne? ¿La *kénosi* de Jesús?, ¿el seu crear comunitat?, ¿el seu caminar incessant per la ruta de la paradoxa de les benaurances fins a Jerusalem? Cal que els músculs vitals estiguin a to per suportar-ne el pes. Aquest temps de mancances pot ser un esplèndid temps d'ascesi, d'entrenament, per a una nova situació, que es fa del tot necessària en el moment que viu la humanitat.

Fa uns mesos, Dolores Aleixandre, en una meditació a la UISG, proposava una paràbola interessant per palesar alguns aspectes del camí de la vida religiosa. Molts haureu llegit la seva intervenció. Es va publicar a la revista CONFER, en el número de juliol-setembre del 98. Em referiré a alguns elements. La vida religiosa ha sortit del seu tancament i murs per situar-se enmig de la

plaça del món. I és enmig d'aquesta plaça, confrontant-se amb la febril activitat d'aquest món, la desil·lusió i la burla, amb la diferència de finalitats, com li és donat descobrir que el seu tresor és al seu interior. Aquest tresor és el que se li ha confiat per ser feliç i per tenir el coratge de seguir portant felicitat i bona nova enmig de la plaça en què aparentment la gent té altres preocupacions i afers.

El tresor amagat de l'home és dins nostre, en la nostra vida i societat. El Regne de Déu és enmig nostre. És un missatge que la vida religiosa ha de redescobrir tots els dies en la pròpia i petita experiència personal, i deixar-se refer per ell, però també l'ha de redescobrir en la història de la nostra comunitat, de la nostra Congregació, de l'Església i de la humanitat. I aquest redescobriment és urgent. Per això pregar molt personalment és molt necessari, però també és important que tota la comunitat, l'estil de vida religiosa ens ajudi que aquest redescobriment sigui la primera tasca.

Viure així per poder seguir cridant-lo al món fent-lo present des de la nostra experiència més íntima i transparentant-lo a través de tots els nostres plans i totes les nostres accions misericordioses i pastorals. Ser «sal saborosa». Mostrar que la utopia del regne és possible. Introduir en un món de mercat la llum de la gratuïtat.

Però encara hi ha més: Jesús, el Fill humà de Déu, confrontat en el desert amb la fam, es deixa tocar en la seva medul·la interior. La manca de pa el confronta al veritable aliment: la Paraula de Déu.

Es fa necessari tornar a prendre el seguiment de la Paraula com a preocupació prioritària de la vida religiosa. Pressuposem massa que seguim Jesús, i hem de vigilar per verificar que és veritablement a Ell, i no a nosaltres mateixos, a la nostra pròpia voluntat, voler i interès, a qui seguim.

Abans parlàvem d'imitació de Crist. Avui parlem més de seguiment. *Vita consecrata* parla d'adhesió. ¿Fins a quin punt l'adhesió a Jesús, a la seva paraula, inspira cadascun dels passos

quotidians de la vida religiosa? Cal posar l'accent de la preocupació sana de les nostres comunitats en la qualitat evangèlica del nostre seguiment. Com escoltem la Paraula, com trobem avui tan sols en aquesta i no en altres fonts la resposta als mil interrogants que se'ns plantegen? Com és no solament el nostre matinal o vespertí aliment personal, sinó l'aliment comú? Com anem a l'escolta de la paraula amb humilitat i pobresa, a cercar el camí i els mitjans per viure com a autèntics deixebles i com ens ajudem en la comunitat a traduir la vida de Jesús i apropar-la a les noves condicions de vida? No és aquesta una qüestió fàcil, tot i que en si mateixa és una tasca senzilla. Tenir cura de l'escola de la Paraula. Viure amb atreviment en docilitat a la invitació que Maria ens fa a Canà: «Feu tot el que ell us digui» (Jn 2,5). Intueixo cada vegada amb més profunditat que per aquí és per on ens està arribant l'Esperit a una nova i fecunda conversió.

L'Esperit del Jordà, el baptisme de Joan, era necessari per a complir tota justícia. Però avui, l'Esperit ens porta al desert per enfortir les nostres vides en el que tenen de vacil·lants, per reconfortar el nostre cor amb el Pa de la Paraula que ens afirma en el seguiment i ens fa cercar en el fons de les nostres vides les alegries de les bodes de l'aliança nova.

TEMPTACIÓ DEL DESIG: L'ESPECTACULARITAT

Jesús fou dut dalt d'una muntanya molt alta i temptat en l'altura de prodigis, espectacularitats i facilitats en la seva missió.

Nosaltres, com Jesús, també som dalt d'una muntanya. Se'ns permet veure la vida humana com una aldea global i se'ns convida a conduir el missatge evangèlic per camins de propaganda, de comunicació de masses, se'ns tempta d'espectacularitat, de voler aparèixer en aquest món com a eficaços, nombrosos, potents. La imatge de la petita resta, del poble humil i pobre, se'ns fa estranya i es fa estranya al nostre entorn.

Jesús confrontat a aquesta temptació troba en la *kénosi* el seu camí de resposta. No és per camins de facilitat, sinó per camins d'humilitat i de creu, de sacrifici per amor, pels quals hem de

seguir anunciant l'evangeli. Si la creu ens és regalada, sigui benvinguda, i si no ens és concedida encara, perquè no ens ha arribat l'hora de donar testimoni en la nostra Jerusalem, abraçarem voluntàriament i amorosament l'ascesi, avui més que mai necessària, de la comunitat. Del cos d'homes i de dones dèbils i pecadores però que duen en el seu si la llavor de l'eternitat. L'ascesi de la fe indestructible de la gosadia del regne, de la confiança en la nuesa de l'amor i en la força de la minúscula llavor del gra de mostassa, que també és cridat a fructificar com una planta petita en aquest avui de la història.

La missió no pot caminar avui per camins d'espectacularitat, sinó de creu. Creu per les dificultats i resistències que troba l'evangeli en el seu fer-se camí en aquesta societat instal·lada i sense Déu. Creu per les condicions ascètiques i difícils en les quals hem de viure massa coses alhora: moments de transformació de nova creativitat, de pas, i tot això en hores en què experimentem disminucions de tota mena. Creu pels contextos tan delicats, inestables i violents en què viuen missioneres i missioners.

Abraçem la creu com el nostre camí i segell de seguidors. Aquesta sembla ser la invitació que Jesús ens fa per superar així la temptació.

LA TEMPTACIÓ EN L'ÉSSER, EN LA LLIBERTAT,
EN L'OPCIÓ FONAMENTAL

Et donaré tot això si et prosternes i m'adores. Jesús és temptat en la medul·la de la seva filiació. Confrontat a ella descobreix el dinamisme de la seva obediència, que és l'adoració del Pare, el seu total lliurament a la seva voluntat i servei.

Vivim en un món en què cada vegada més les persones viuen al marge de Déu i del pensament de l'Església. La tradició cristiana és dèbil i incoherent: el sistema de creences no és monolític, la influència dels mitjans de comunicació social en la configuració de la manera de pensar i de sentir la realitat és evident, i l'ètica es va configurant inconscientment al marge o en paral·lel a la moral cristiana.

Se'ns pot presentar subtilment la temptació de cercar succe-danis per dipositar el pes de la nostra llibertat. A la recerca sincera d'un llenguatge contemporani per poder dir el missatge evangèlic, li pot assaltar la temptació d'entrar en connivència amb els llen-guatges d'aquest món i de desfigurar així l'autenticitat i l'origina-litat del missatge evangèlic.

A la natural recerca de solucions als problemes que tenim, se'ns poden presentar les noves solucions necessàries com a suc-cedanis, els laics com a substitució, la pastoral juvenil com a pa-nacea, insensiblement el nostre objectiu es fa així el nostre Déu. Adorem el que ens ofereix solucions noves, novetats. I ens fem incrèduls i estèrils. Però nosaltres som abans que res testimonis de Jesús, de la Novetat que Ell va portar, de la Novetat que suposa la seva persona i missatge. A Ell només podem oferir i oferim l'homenatge de la nostra adoració i el servei de la nostra obe-diència.

VIURE EN OBEIDIÈNCIA

L'obediència religiosa és un do que ens enforteix i ens vigo-ritza, i adquireix avui una urgència especial. Viure en obediència no és només acceptar i estar disponibles a les necessitats del món i de l'Església i a les insinuacions, requeriments i manaments con-crets dels nostres superiors. Viure en obediència és molt més: moure's en docilitat interior a l'Esperit Sant com es va moure l'Esclava del Senyor. Fer això en els temps passats en què aquesta docilitat estava regada per un clima i sostinguda per una estructu-ra de vida religiosa més o menys unànime i uniforme podria sem-blar relativament fàcil, encara que tots sabem quines dificultats comporta. Però avui, en un ambient tan divers, ple d'interferèn-cies de tota mena, ple de sol·licituds ens preguntem: qui o què obeïm? Són preguntes de gran calat i qüestions d'urgència. No és suficient respondre genèricament que obeïm Déu, sinó que s'hau-ria de verificar comunitàriament, congregacionalment, com cui-dem avui la nostra obediència interior a l'Esperit Sant de manera que l'obra que fem sigui l'obra de Déu i no la nostra.

Això suposa establir espais comunitaris i congregacionals que ens ajudin a prendre una certa distància de la nostra acció. Patim massa immediateses i presses. El nostre viure pot perdre a poc a poc la seva saba i la seva frescor evangèlica. I els nostres millors projectes de missió fer-se, d'aquesta manera, obres humanes precioses, però evangèlicament estèrils.

Ens hem de preguntar amb freqüència personalment i en comunitat. Quines noves dinàmiques cal posar en joc perquè ningú no es perdi? On i com contemplem avui el poder de la Resurrecció?

La nostra obediència ens farà ser testimonis de Jesús, ens farà fer constantment present la bona nova de la seva paraula i vida, a través de la pròpia paraula i de la pròpia vida. Viure en obediència és identificar-se més i més amb la seva Paraula. Avui no són suficients les referències implícites, cal recordar la seva Paraula, preguntar-li els nostres dubtes, aprendre a cercar en la Paraula la veritat sobre cada situació de la vida. És evident que Ell és la llum del món, però això no pot quedar en una afirmació cantada si no és realitat viscuda.

Totes aquestes temptacions les vivim avui, i moltes vegades ens vencen. Però no ens hem de desanimar. Jesús al desert va fer seves les temptacions del seu poble per oferir-nos la possibilitat de sortir-ne victoriosos.

EL DESERT, UN LLOC DE TRANSFORMACIÓ

El desert, lloc adust de prova i temptació, es converteix en lloc de transformació. Un lloc en el qual la persona és afectada profundament en el seu interior, i per això és capacitada per a noves manifestacions d'una vida transformada. I en resulta el lloc on Déu crida l'estimada per festejar-la, per al temps de l'amor. El desert és temps i és estat i ocasió propicis per rebre, el cor contrit i humiliat, obert a la salvació. És temps de rebre el regal de l'amor primer. La vida religiosa ha de valorar el desert com un lloc iniciàtic per a la nova etapa, com un lloc apropiat per al temps de l'amor, per deixar-se festejar. Però també, com un lloc del qual po-

den sortir noves manifestacions i línies de vida, fruit d'aquesta trobada amorosa i no exclusivament fruit d'un pensament i d'una pura reflexió. La creativitat i l'originalitat dels començaments va ser fruit de l'experiència transformadora de l'encontre amb Déu. Esperem que aquest temps de desert pugui ser per a la vida religiosa generador dels nous fruits nascuts d'un avivament de l'esperit.

Tant de bo aquestes reflexions ens descobreixin l'ocasió i la direcció d'aquest temps de gràcia i ens ajudin a deixar-nos dur per aquell amor que ens omple i acompanya i, des d'aquella saviesa, ser capaços de mostrar als altres el camí per viure aquell Amor.

Des d'aquella experiència fonda i recreadora de l'amor incondicional de Déu, d'aquell amor que mai no considera els seus fills «casos perduts», que mai no desnona, podrem seguir anunciant al món que no està sol i que avui, que s'ha allunyat tant d'ell, és el moment oportú per experimentar Déu com Emmanuel, Déu amb nosaltres, Déu de misericòrdia, Déu entranyable i fidel.

Així disposarem les nostres vides per a una nova primavera, una primavera que està a punt d'arribar.

Però abans que arribi, hem d'entrar decididament en els 40 dies o 40 anys del desert. I experimentar i suportar la seva duresa sense desesperança. La certesa de la promesa ens sosté. I arribarà també per a la vida religiosa la terra promesa de la nova primavera, de la nova humanitat, però solament per a aquells i aquelles que han sabut romandre en el desert i deixar-se conduir, a través de les depuracions i del despreniment, a la medul·la de l'amor primer, al lloc on Déu i l'estimada es troben durant la nit.

El dinamisme de l'esperança escatològica, la passió pel Regne que ja s'està fent present, la certesa que Ell és entre nosaltres, vencent la temptació i recreant per a la seva Església el poble humil i pobre, són condicions essencials per caminar amb Jesús cap a una nova etapa, per poder seguir sent testimonis a Galilea, per poder seguir portant als homes de tota raça, poble i nació la meravella del seu amor i per seguir fent-li deixebles fins als confins de la terra.

Només passarà al futur una vida religiosa que sigui vertaderament religiosa, una vida religiosa que sigui «pedra viva» i «brasa ardent», i solament s'hi arriba sotmetent-se de bon grat a la purificació. La vida religiosa del passat mor amb nosaltres, amb les generacions anteriors a les nostres. La vida religiosa del futur no ha nascut encara o almenys no es perfila com serà. En una encertada imatge Joan Chistitter, benedictina nord-americana, afirma que la vida religiosa té la responsabilitat de *tenir cura del present* i ser en aquest una brasa viva conservada a les cendres per conservar la qualitat de poder ser novament una foguera en els temps que arribaran.

Visquem amb il·lusió aquests moments i sentim la responsabilitat de comunicar-ho al nostre voltant. Solament una vida religiosa convertida generarà la llavor de conversió i de vida nova en l'entorn eclesial. Som a les portes del gran perdó del jubileu de Santiago. Que aquesta actitud de conversió sigui el gran compromís i el gran do de la vida religiosa a l'Església en l'esdeveniment dels 2.000 anys de l'Encarnació.

LA FORMACIÓ EN LA VIDA RELIGIOSA AVUI

CONSIDERACIONS «INDIGNADES»*

Clodovis M. Boff

BROMA?: PALLASSADA!

Encara no he pogut assimilar la sobtada sortida d'un jove frare. I la puc assimilar? No és més aviat per a vomitar-la?

Fer els vots solemnes i al cap d'un mes encara no engegar-ho tot a rodar... No n'hi ha per a estar decebut? ¿És bo que, davant la necessitat de jugar l'última carta, el jove es faci enrere i, amb tota llibertat, pengi els hàbits i se'n vagi? Hi té dret, encara que això no deixi de ser decebedor; però emetre els vots, no dic «en crisi», sinó ja amb la idea de deixar l'orde tot seguit, és quelcom que indigna.

És una broma? De fet, és una pallassada, en la qual han quedat com a pallassos o babaus els superiors, els formadors, els frares i, naturalment, tots els presents en la celebració de la professió; una celebració que tots, contrets i edificats, presenciaren i que consideraren pietosament «una bella professió de fe davant molts testimonis» (1Tim 6,12). Absolutament res!; una mera pantomima d'un jove en el qual posaven les esperances més altes. Això sí que és trist!

* *Vida religiosa*, 15 de febrer de 1999

Ara bé, més que la comèdia —que no fa riure, és clar—, allò que espanta és que el solemne jurament dels vots definitius, fet «amb la mà sobre els Sants Evangelis» en aquelles miserables condicions espirituals, ha demostrat en qui el féu la més absoluta manca de seriositat; encara més, l'extrema superficialitat d'esperit. Això és jugar amb Déu; però «de Déu, ningú no se'n burla» (Ga 6,7).

Com cal qualificar aquest comportament? D'hipocresia? Que encara tenen sentit aquí unes paraules com perjuri, sacrilegi, escàndol, escàndol, particularment, per als candidats més joves, testimonis dels fets? És quelcom per a introduir realment en aquests «petits» el descrèdit pel que fa a la seriositat de la proposta de vida que tot just experimenten. «Ah!, aleshores vol dir que tot pot acabar així, oi?» deuen pensar ells. «Ai dels qui fan que els altres caiguin en pecat!» (Mt 18,7).

Com explicar una cosa com aquesta? Que potser hi havia res de greu o gravíssim per a justificar aquest teatre: terror, força, mort? Per què aquesta deslleialtat, aquesta covardia? Això per no dir una altra cosa pitjor en «bon» brasiler. Només una lleugeresa extrema pot comprometre les coses més sagrades de la fe al·legant uns motius tan banals com ara «no vaig tenir el coratge de parlar abans; tenir por de decebre'ls»; però no li mancà desvergonyiment per a deixar tothom amb cara de babau. Tampoc no li faltà el cinisme de decebre encara més dolorosament els seus germans freres que no pas si hagués tingut la honradesa de sortir-ne a temps amb un cert honor.

MANCA DE SENTIT DEL SAGRAT

Amb això vull dir —i aquí faig una primera consideració més general— que m'impresiona molt, en la sensibilitat dels moderns, especialment de les seves principals víctimes, els joves d'avui, la manca de sentit del «sagrat», d'allò *tremendum et fascinans*, d'allò que és venerable i majestuos, d'allò que és summament seriós.

Ja m'ha passat de casar joves que davant l'altar es juraren amor etern —ells també «en una bella professió de fe davant nom-

brosos testimonis»— i que al cap de pocs anys —què dic!: al cap de pocs mesos— se separaren amb la trivial explicació «no ha resultat». Quin valor tenen per als joves d'avui les cerimònies sagrades? Em penso que un valor purament estètic i emocional, res més. Volen un moment bonic i emocionant; per això posen la màxima cura en l'aspecte visual i a enregistrar-ho tot en fotografies i vídeo, mentre que el sentit moral i religiós (la presència de la Divinitat, l'acció del Misteri, el nucli essencial de la celebració), és un mer detall.

En la sensibilitat moderna, secularitzada, desencisada, banalitzadora i mundana ja no hi ha el sentit del «temor reverencial», del *mysterium*. Tot això és considerat com quelcom pre-modern, propi d'uns temps «màgics»; però nosaltres, que hem de ser «sal i llum», hem d'alçar la profecia contracultural: «A baix els moderns!» La seva frivolitat cultural i religiosa no ha de significar absolutament res per a un cristià i, encara menys per a un religiós, que té per professió de vida el deure de posar sota judici «l'esperit del temps» i àdhuc de contraposar s'hi decididament, com mana Pau: «No us acomodeu al model d'aquest món.» (Rm 12,2).

Ara, si formem frares que, després de més de deu anys d'acompanyament religiós, continuen persuadits encara de «l'esperit del temps» i d'aquest temps, volem diu que no perdem el nostre temps?

No vull estendre'm més, però, en el cas particular amb què he començat; voldria solament arxivar-lo amb un «que se'n vagi al diable!» si l'esperit cristià no em contingués i no m'obligués a lliurar-lo al judici de Déu. Tornem, doncs, a la saviesa per aprendre la lliçó.

ALTRES CASOS

No és un cas únic; potser és el més xocant per l'espantosa frivolitat amb què s'ha produït. Recordo altres casos de joves dels quals era formador.

El primer va passar fa uns cinc anys. El jove deixà el sacerdoci al cap d'un any de ser ordenat, després d'una meteòrica i bri-

llant activitat pastoral. Un dia, havent dinat, prengué un tros de paper i hi escriví aquestes increïbles paraules: «Renuncio a tots els meus compromisos de frare i de sacerdot, i me'n vaig». Signà el paper, el tirà per sota la porta de l'habitació del prior i se'n va anar a fer la migdiada. Així, tranquil·lament, sense el mínim sentiment de la gravetat del que feia ni el més petit remordiment de consciència. Quan el prior, estupefacte, veié el paper i me l'ensenyà, vaig anar a la cambra del frare, el vaig despertar i, ensenyant-li el paper, li vaig dir: «Vine, germà! Creus que deixar la vida religiosa i el ministeri sacerdotal és com canviar de mitjons o de sabates? Parlem seriosament!» I així començà una conversa tensa, que en realitat no serví per a res. Ja era tard, el desastre ja havia estat decidit.

Un altre frare, en la sortida del qual em vaig veure involucrat, se'n va anar al cap de sis mesos d'haver fet vots solemnes, després que, en una assemblea, hagués enarborat, en contra dels companys que havien marxat, la bandera de la fidelitat, afirmant que, pel que feia a ell, tots podien estar segurs que, «encara que ploguessin ganivets», ell no deixaria mai l'orde.

Sé que la situació no és exclusiva del meu orde: hi ha casos semblants en totes les famílies religioses, masculines i femenines. Aquí se sap d'un jove que, tot just rebut el diaconat, canvià sorprenentment de rumb. Allí, que una jove que no fa ni un any que ha professat els vots perpetus, ja en demana la dispensa, amb el consegüent espant de la mare provincial. La situació sembla força generalitzada. Sota l'impacte dels casos que m'han tocat més de prop, ja volia escriure abans per dir tres o quatre veritats, nues i crues, sobre la vida religiosa i la formació; veritats que s'anaven imposant a la meua reflexió i que em semblava que s'havien de saber novament per a tenir més en compte en la formació; però vaig acabar cedint a la rutina del ritme de la vida ordinària.

Amb tot, el cas més recent em semblà tan xocant i alhora simptomàtic, que finalment he decidit de parlar; també perquè em sembla que callar és fer-se còmplice del camí que pren la formació, en el qual he participat durant molts anys. Després de

l'últim cas, el meu provincial m'escriví desanimat: «Ho veig tot fosc respecte a la formació que donem als nostres joves.» Per això jo fico cullerada en aquesta qüestió, encara que sigui per provocar un debat una mica més detallat en una problemàtica tan decisiva.

DEU SER PER LA FORMACIÓ?

Per què i com passen aquestes coses? Per què els joves fan la professió i s'ordenen, i al cap de poc temps entren en crisi i se'n van? O el que és pitjor: Per què professen els vots perpetus i després es retiren? O encara: Per què decideixen consagrar-se mitjançant un compromís que té tota la forma canònica i litúrgica de la irrevocabilitat però no unes garanties subjectives d'«assegurar» el compromís solemne?

Reflexionant sobre aquests casos i d'altres de semblants, em vingué obstinadament al cap la imatge de l'edifici Palace, del barri de Barra da Tijuca d'aquí, a Rio de Janeiro, que començà d'esfondrar-se i que aquests dies ha estat finalment enderrocat. No deu ser que la nostra formació és una construcció mal feta, edificada amb materials falsos, sense consistència, sobre fonaments ja corruptes? Qui respon d'aquest esfondrament? No és una mica així en el cas de la formació? No ens posa en qüestió a tots i cadascun de nosaltres?

Per què aquestes sortides ens agafen per sorpresa? Que potser després tants anys de convivència encara no coneixem els nostres joves i no sabem de què són capaços? Qüestionant-me a mi mateix i intentant de respondre al repte, vull parlar ara d'algunes evidències, que en realitat són antigues però necessiten ser recordades i novament posades en el seu lloc d'honor.

LA PRIMACIA DE LA VIDA ESPIRITUAL

La primera evidència és la primacia de la vida espiritual en la vida religiosa. Cal justificar-ho encara? Val per a la vida religiosa allò que Pau diu de l'Església: «De fonament, ningú no en pot posar cap altre fora del que hi ha posat, que és Jesucrist.» (1Co

3,11). Que potser tots ho saben tots i que no hi estan d'acord tots? Però no sembla que això sigui gens efectiu en la formació.

Que ningú no em digui que no cal repetir allò que tots ja saben: que aquesta és una veritat elemental, que això s'ha de donar per descomptat. No senyor! Això no pot ser considerat mai com a faves comptades, atesa la nostra tendència «natural» de tancar-nos a Crist i als valors de l'Evangeli. Les coses més essencials de la fe no es poden donar mai per descomptades, com una «possessió pacífica»; hem de conquerir-les i reconquerir-les cada dia contra el món i el pecat, actuant contínuament amb força.

Cal tornar a afirmar que el fonament i l'eix de la vida religiosa és una relació «teològica» i no eclesial, pastoral, social o què sé jo. Tot això, certament, forma part integrant de la vida religiosa, però són coses que vénen després. La vida religiosa es fonamenta en Jesucrist i prou. La consagració es fa directament a Déu i a ningú més, encara que sigui amb la mediació de l'Església i en el marc d'una família religiosa. El jurament dels vots és a Déu i no pas a la comunitat, o a l'orde, o encara a l'Església.

Què significa tot això en la pràctica? Doncs significa senzillament espiritualitat; espiritualitat com a cultiu de la fe, de la relació personal amb Déu. Sense aquesta no es va lluny; hom cau en la primera crisi que es presenta. Si no és en la primera, serà en la segona, o en la tercera. Essent així, si no fonamentem aquí el propi compromís religiós, aquest s'enfonsa, sens dubte. De la mateixa manera, sense un ritme consistent de vida espiritual, fet de pregària, d'escolta de la Paraula, de meditació, de sagraments, la vida religiosa no dura gaire. Per aquest motiu l'Església, amb la seva mil·lenària saviesa, ha vinculat el rès de la Litúrgia de les hores a la professió solemne dels frares. De fet, abans que algú «perdi la vocació», es constata que primer ha perdut l'esperit de pregària.

No crec en el frare que no prega. I que no em vinguin amb la història que la pregària no ho és tot, que pot ser hipocresia farisaica. Això no va contra la pregària com a tal, sinó contra les seves deformacions. La pregària farisaica no impedí a Jesús de ser un

gran orant. «La veritable pregària es riu de la falsa pregària», diria Pasqual.

Quan parlo d'espiritualitat em vull referir especialment de la pregària personal; encara més: penso en «autonomia espiritual». Em refereixo a un frare capaç de tenir un ritme de pregària personal, intens i propi; penso en un frare que sigui capaç de mantenir una mínima disciplina en aquest camp.

El que he percebut és que, mentre el frare és en formació, prega, però com si fos arrossegat per la comunitat, pels seus ritmes, sota la vigilant mirada del formador. Quan forma part d'una comunitat «normal», aconsegueix de caminar si aquesta té un bon ritme de pregària, una pregària de claredat; però si no el té, pobre d'aquell frare jove que no hagi adquirit l'hàbit de «pregar en el secret» (Mt 6,6).

He dit expressament «l'hàbit», és a dir, un costum personal i gairebé espontani, de fer pregària d'una manera disciplinada i regular. Si la formació inicial no aconsegueix de crear aquest hàbit de pregària personal per mitjà de la repetició d'exercicis, de pràctiques renovades, el seu futur religiós estarà en una situació compromesa.

Fa pocs anys el pare general em demanà que fes un treball amb un grup internacional de frares que havien acabat la teologia i que estaven a punt de tornar a les seves províncies. Es tractava d'ajudar-los a fer, sense xocs, el pas d'una casa de formació a una comunitat «normal». Un dels exercicis era que cadascú es fes una regla personal de vida i hi posés els quatre o cinc compromisos vitals que serien salvaguardats a qualsevol preu, sota pena d'arriscar la vitalitat de la pròpia consagració. Recordo que no va ser gens fàcil fer veure a tots que era important que cadascú establís uns moments diaris de pregària personal i de meditació de la Paraula i una certa regularitat en la participació en l'Eucaristia i en el sagrament de la reconciliació, regles que després haurien d'obeir seriosament i escrupolosa. Sincerament, vaig témer pel seu futur.

El fet és que gran part de les comunitats tenen avui un ritme de pregària no dic deficient, sinó insuficient. I fins i tot es

comprèn, perquè fan moltes activitats, hi ha la dificultat de trobar-se en comunitat, etc.

Però tot això és un motiu més per a completar el propi aliment espiritual amb una animada pregària personal, o sigui «entrar a la cambra i, amb la porta tancada, pregar al teu Pare, que és allí, en el secret» (cf. Mt 6,6). Sense aquest requisit, la pregària comunitària no és suficient per a mantenir viva la flama de la vida espiritual. Si un frare no té un ritme propi de pregària, no anirà gaire lluny.

Això ho anomeno «autonomia de vol» en el camp espiritual. Sense aquesta autonomia que li permet d'alçar-se, tard o d'hora quedarà atrapat en qualsevol dificultat, i, si no ho veu, és per sort o per inèrcia; però, sens dubte, el seu compromís de vida serà mediocre, tant en la línia fraterna, com en l'apostòlica.

Ara bé, què és el que veiem concretament avui dia? Veiem que el frare fa els vots, i, després, el que hom percep és que el seu *Llibre de les hores* és abandonat en un racó, esperant el pròxim encontre de pregària de la comunitat. Com és possible! He trobat frares de vots solemnes que ni tan sols coneixien l'obligatorietat —que en realitat és un privilegi— de fer la pregària de l'«ofici» en nom de tot el poble de Déu. I no és estrany que a aquest frare, en qualsevol moment, comenci a semblar-li que el camí de la vida religiosa ja no fa gràcia i ho engegui tot a rodar.

COMUNITAT I MISSIÓ

Connectant amb el punt anterior, vull fer ara algunes crítiques relacionades amb dos valors de la vida religiosa: la comunitat i la missió. No vull criticar-los com a tals, però sí que vull censurar el fet que moltes vegades aquests valors ocupin el lloc central (o axial) de la vida espiritual.

Començo pel primer, la comunitat. De fet, sovint posem el fonament de la vida religiosa en la fraternitat. Això ho anomeno «fonamentalisme de la comunitat». Pitjor encara quan aquesta ideologia comunitarista pren la forma de «romanticisme comunitari»; aleshores es viu somniant i buscant la materialització del

«que n'és, de bo i d'agradable, viure tots junts els germans!» (Sl 133,1).

Cal tenir aquí una claredat teològica. La comunitat és important, és vital; però mantinguem la «jerarquia dels valors». La comunitat no és i no pot ser la *base* de la vida religiosa; més aviat és un *valor fundat i no fundador*. No és originari, sinó derivat; és sarment o fruit, no l'arrel. Fou també la missió de les revolucions modernes, que volgueren fundar un «món de germans», prescindint d'un Pare. A veure si poden fundar-lo!

Les víctimes privilegiades d'aquest fonamentalisme són aquells joves que entren en la vida religiosa alimentant en el cor l'«idil·li de la comunitat», però el qui ja té alguns anys de vida religiosa coneix les virtuts i els límits de la vida comunitària. La comunitat és i ha de ser un suport, però a vegades també és un repte i una prova. I en això mateix ens és útil i ens forma.

Joan de la Creu deia que el religiós ha de veure en cada company de comunitat algú enviat per Déu per a posar-lo a prova, polir-lo, millorar-lo. De la realista però unilateral expressió —si no m'equivoco, de sant Joan Berkmans— «Comunitat, la meva penitència més grossa!» hom passà a l'altre extrem: «La comunitat, el meu idil·li i el meu somni.» La comunitat és *una* raó de la vida religiosa, però no *la* raó.

Si hom posa tota l'esperança de la vida religiosa en la comunitat o fraternitat, corre el risc de crear falses esperances i de viure decepcions doloroses, com passà a aquell frare que vaig acompanyar en el seu camí de formació i que marxà un any després; el seu argument era: «La comunitat no m'ha donat suport. El provincial m'ha abandonat». Si posem la comunitat com a valor suprem, formem frares immadurs, dependents dels altres i que viuen frustrats perquè no han trobar l'«arbre d'or» dels seus somnis, la fraternitat.

No es percep que el «que n'és, de bo i d'agradable, viure tots junts els germans!» i el «mireu com s'estimen!» tenen en la base quelcom més profund que la mera simpatia humana. És una vida, en primer lloc, adreçada a l'únic necessari. Després, és una vida

feta principalment de servei humil, de renúncia al propi egoisme, de cerca de l'interès de l'altre abans que del propi, de seguiment de Crist i d'amor a l'Evangelí. I retrobem aquí la vida espiritual: «Busqueu primer el seu Regne i la seva justícia...» (Mt 6,33).

Un altre equívoc és la tan discutida i poc aclarida missió. Hom entra en la vida religiosa amb aquella extremada bona voluntat d'ajudar els altres, d'evangelitzar el món, d'alliberar el pobre. Analitzant una enquesta de fa tres o quatre anys, feta per la Conferència dels Religiosos del Brasil (CRB) sobre les motivacions que tenien els joves religiosos per a entrar en la vida consagrada, he percebut que una de les principals era l'alliberament dels pobres. Molt bé: la missió és una dimensió constitutiva de la consagració, com ha vist la teologia llatinoamericana de la vida religiosa. Aquella motivació és ja un bon començament, però no pot quedar-se aquí, evidentment.

Que el servei al poble i l'opció pels pobres són integrants de la consagració —encara més, del cristianisme mateix— és indubtable, i en això fem encara molt poc. Ara bé, sostenir que constitueixen el fonament de la vida religiosa és un error. Vinculeu la vida al poble, al pobre, i sabreu que n'és, d'insegur, existencialment, aquest lligam. Veureu aleshores que cal quelcom més sòlid, una base més forta i més profunda per a assegurar el vostre compromís de consagració i de missió.

Recordo que, en un seminari llatinoamericà en què vaig participar amb «Vida religiosa i opció pels pobres», hom afirmava a cada moment que els pobres constituïen la base i el centre de la vida religiosa i de l'Església en general. Em vaig oposar amb insistència, fins a fer-me pesat, a aquest lloc comú, equivocat i contumaç. Dir que el pobre no és l'eix central de la vida religiosa seria anar contra el poble oprimint?, afebliria l'opció pels pobres? Això només salva l'«opció pels pobres» dels miratges, de les superficialitats i de la xerrameca. Hom no allibera els pobres amb discursos inflats i sense consistència verídica, com ho ha demostrat la tragèdia del socialisme real. Algunes persones semblen fins i tot necessitar els pobres per a justificar la seva vida i la seva consagració. Si

els pobres desapareguessin com a pobres, ja no sabrien què fer de la vida.

W. Weber tenia raó: «Molts dels qui vivien per als pobres, viuen dels pobres.»

CASTEDAT

Una segona veritat que cal revisar en la formació per a la vida religiosa és la castedat. És difícil de parlar d'una matèria tan delicada amb el to adequat. El fet és que avui dia els nostres joves ho saben tot sobre la sexualitat, però són extremadament ignorants en matèria de castedat, que és la manera cristiana de lluitar amb la sexualitat. Tothom fa gala de parlar desimboltament quan es tracta de sexualitat, però es mor de vergonya de parlar d'una manera adequada del valor evangèlic de la castedat o del celibat. Ara bé, allò que és la gramàtica per al llenguatge és la castedat per a la sexualitat. Sense aquesta la sexualitat no és res més que l'estupidesa exhibida pels nostres diaris populars o la banalitat de la literatura pornogràfica dels nostres quioscs de revistes.

Ara bé, com motivem avui el celibat en la formació? Aprenen que és per a viure en una nova família, que és la comunitat, o que és per a dedicar-se a la gent, al poble. Aquí construïm sobre un fals fonament o sobre un fonament superficial. En aquest sentit també val allò de sant Pau: «De fonament, ningú no en pot posar cap altre fora del que hi ha posat, que és Jesucrist.» (1Co 3,11).

Tret d'una forta motivació de fe no hi ha cap vot de castedat que resisteixi. Aquí, en el camp de la mística, som molt lluny de l'utilitarisme comunitari i del pragmatisme pastoral.

Quan llegeixo els admirables elogis de la virginitat o del celibat dels grans pares de l'Església, com Tertul·lià, Cebrià, Ambròs i Agustí, a l'Occident, i Atanasi, Basili, Gregori de Nissa i Joan Crisòstom, a l'Orient, m'aturo a pensar: Qui fa res de semblant avui en la intenció dels nostres joves per a atraure'ls als alts ideals evangèlics de la castedat consagrada?, i ¿no aprofitarem les orientacions extremadament pràctiques per al cultiu del celibat d'aquests pares i educadors en la fe? És cert que el seu discurs és

marcat en part per la cultura de l'època, però no podem negar l'autenticitat de l'«esperit» del seu missatge, la seva força de convicció i, en particular, el nivell del seu estil, alt i alhora greu.

Ara bé, en aquest camp, on el fariseisme galleja i un fals pudor obliga a emprar un llenguatge solament al·lusiu, cal reaccionar i parlar amb claredat, sense embuts. El fet és que quan un frare deixa la vida religiosa, llavors se sap que ja hi havia una dona esperant-lo. Ha estat així en gairebé tots els casos que he conegut. Sé d'algunes excepcions, però sols confirmen la regla general. Quan un frare diu que està en crisi, en el 90% dels casos es troba en la pista correcta si segueix la consigna dels detectius: «*Cherchez la femme*» (o «*cherchez l'homme*» en el cas de la religiosa).

Estic lluny de fer qualsevol concessió al masclisme en aquest camp donant tota la culpa a la dona: més enllà de ser una injustícia i un error groller, en el qual incidí la vella moral de la castedat, seria un senyal d'ingratitude envers les amigues que tinc i a les quals dec tantes coses.

La qüestió principal es troba en el frare mateix, que hauria d'haver portat correctament aquesta relació tan important però que no ho va saber fer per manca de maduresa psicològica i espiritual. (Ho repeteixo: això val, *mutatis mutandis*, per a la dona religiosa respecte a l'home.)

I que no em vinguin amb la història que aquesta és una visió superficial, que el frare ja estava en crisi abans, que la dona vingué després, solament com una conseqüència. És veritat, però no pels motius adduïts, pels quals el frare no estava bé en la comunitat i en el seu treball amb el poble, sinó justament pel fet que estava afeblit en la seva comunió amb Déu, ja que una crisi afectiva només desfà un frare quan aquest ja està ensorrat en la seva vida espiritual.

Llevat dels casos d'evident manca de vocació per al celibat —per a saber-ho calen molts anys de vida religiosa—, en una gran part dels casos, no dic tots, quan algú pensa deixar la vida religiosa i el celibat, és perquè ja abandonà el cultiu de l'espiritualitat, la vida de pregària.

Estic convençut que, particularment per a aquestes crisis, val allò que una vegada digué Jesús sobre certs esperits, que «no més poden ser vençuts amb la pregària» (cf. Mc 9,29). Hom no guanyarà gairebé res pregant durant la crisi —ni reeixerà a pregar—, si aquesta crisi té una profunda anèmia espiritual; és a dir, si abans el frare no s'ha acostumat a mesurar les seves forces amb Déu, com féu Jacob amb l'àngel (cf. Gn 32,23-33).

Aquesta és la crisi més difícil, perquè, per la seva naturalesa, es viu generalment en una gran soledat moral. Qui troba un cor amic, prou madur i espiritual per a discernir situacions tan delicades? Quan quedes frustrat en la missió, per exemple quan el poble et decep, sempre pots trobar en la comunitat un suport, o almenys una compensació. Igualment, quan un se sent frustrat envers la comunitat, l'orde o la congregació, el treball i l'amistat amb el poble li poden ser de gran ajut per a superar aquella frustració. Ara bé, quan un hom s'implica afectivament i àdhuc sexualment amb una dona, llavors no hi ha comunitat o poble que valguin. Moltes vegades poden ajudar i han d'ajudar, però d'altres es presenten com a obstacles i no com a suports. Aquí només hi ha una relació que garanteix l'èxit de l'operació: la radicalització de la relació teologal.

Això pot semblar molt místic o espiritualista, però potser ignorem el que val i és capaç de fer l'Esperit de Déu. Que potser no és el mateix que posa a prova la vida de sants i santes com Pau, Francisc, Teresa de Jesús, Maria Magdalena i encara l'altra Maria, la de Natzaret? Seria un idealisme excessiu? Que el religiós no fa professió de buscar la santedat, la perfecció de l'amor? Ara bé, això val per a qualsevol cristià, com recorda el Vaticà II, en el bell i oblidat capítol V de la *Lumen Gentium*, que té per títol «Vocació universal a la santedat.»

TREBALL, POBRESA

Amb tot, en aquesta revisió general de la formació per a la vida religiosa, hi ha encara dos o tres punts a exposar. El primer és sobre el treball: Formem frares per al treball, entès com a compro-

mís, com a ocupació seriosa, o bé gent acomodada, ociosa? Això és preocupant. Formem frares que, un cop integrats definitivament en l'orde, es repengen en la comunitat i, amb el plat a taula i la roba planxada, viuen d'una manera absolutament insignificant, burgesa i mediocre.

Quan parlo d'una formació per al treball no em refereixo necessàriament el treball productiu, ni parlo tampoc de guanyar-se la vida amb una professió remunerada; aquestes coses són unes opcions particulars, de l'individu o bé d'una família religiosa. Parlo fonamentalment de professionalitat, de ser el que un hom és, de viure seriosament la pròpia professió religiosa. El que cal inculcar en els qui han de ser formats és un mínim de consciència professional, perquè el religiós és un veritable professional. En primer lloc és un professional de l'Evangelí; això és el que hom té dret a esperar d'ell. És l'obligació del qui ha fet «professió» religiosa viure realment compromès en aquests aspectes, amb tota competència. Per tant, abans que res, que visqui com a frare, que resi i que doni exemple de l'Evangelí. En segon lloc, i més concretament, és un professional d'una activitat que ha de ser útil i productiva. El tipus de treball pot variar; pot ser intel·lectual o artístic, pastoral o bé manual, tant se val. La cosa important és que estigui ocupat, que es dediqui a fer quelcom útil, que dugui a terme de debò a una activitat que serveixi per als germans.

Aquesta és també la primera forma de pobresa: viure treballant i, si és possible, del propi treball. Els frares paràsits són de tan mala raça, que el mansoi Francesc d'Assís els feia fora de la comunitat cridant: «Germà mosca!» És increïble: el frare que no es comprometia en res en la comunitat o en la parròquia, quan se'n va, ha de treballar de valent, ja que la vida l'hi obliga, si no l'hi obliguen la dona i els fills. En aquest punt la vida religiosa i la vida pastoral tenen una particularitat respecte a la vida «en el món»: no compten amb les estretors socials i econòmiques; solament amb estímuls morals i espirituals. Ara bé, si un frare és religiosament feble, si no troba una comunitat o un superior que li serveixi d'esperó, llavors se submergeix en la vida burgesa més parasitària.

És sabut que la formació se centra avui en l'estudi i que hi ha poc temps per al treball a dins o a fora de la comunitat. Hom gasta un munt de diners per a la formació, principalment tractant-se de frares clergues —el meu ecònom provincial calcula que la formació d'un frare de vots solemnes, des de l'ensenyament mitjà, costa prop de cent mil dòlars. I el pitjor és que el frare, mantingut d'una manera tan paternalista, creix amb una mentalitat gairebé infantil respecte a la vida i al que costa, en termes de treball, guanyar-se el pa. Després d'aquesta inversió, quan tothom espera que el frare estigui finalment preparat per a ajudar a suportar el pes del dia i la calor, se'n va, deixant els treballadors de les primeres hores amb tot el servei, i, amb una petulància increïble i una exigència irriquant, demana encara alguns diners inicials —i no pas pocs— per a recomençar la vida...

No hi ha quelcom d'equivocat en tot això? No caldria canviar aquest mètode? Si els efectes són aquests —per cert, no són solament aquests—, quina és la sortida? Qui ho sap? Crec que en la formació s'hauria de demanar un compromís moral més seriós i exigent respecte a les activitats comunitàries, pastorals o culturals, com a mesura formativa i com una manera de contribuir a la «reproducció ampliada» —emprant el llenguatge de certs economistes— del propi institut.

DISCIPLINA

Finalment, ¿no ens hauríem de repensar el concepte de disciplina en la formació? No deu ser que hem estat víctimes del permissivisme pedagògic del nostre temps i que és seriosament revisat en veure els seus efectes contraproductius? Es tracta d'observar-ho en les famílies, en la manera d'educar els fills: hom els dóna tots els gustos. Els fills, llavors, esdevenen tirans dels seus pares.

D'aquesta matriu pedagògica en surten ciutadans egoistes i poc sociables, persones problemàtiques i dependents, gent sense fortalesa de caràcter i amb una subjectivitat tremendament feble, que tremolen davant la primera crisi i van a la falda de la mare i a la cartera del pare.

No és una mica (o molt) el que passa en les nostres cases de formació? Es fa de tot per a assegurar els nois en el convent, sobretot perquè disminueixen les vocacions; però, ¿no s'hauria de posar a prova els joves, com feien els antics mestres, especialment abans dels vots definitius, per veure si aguanten el cop? Em sembla que tenim compassió d'ells.

On és la correcció, la mínima possible per a no formar religiosos acomplexats?

A vegades em pregunto, bromejant, si no fa falta aquí la vella pedagogia de la sabatilla, amb la qual les bones mares d'abans formaren —i molt bé— els fills. D'aquesta, manera moltes astúcies o capricis, com diuen ara, eren corregits amb aquells mètodes senzills i assenyats, que resultaven tan eficaços. No es tracta de tornar a l'antiquat mètode del bastó; penso solament en la sabatilla, un estri més humil, domèstic i matern, exactament en la línia del poble quan afirma que «guitzes de lloca no maten». Però el cert és que aquest mètode formava el caràcter, quelcom que la pedagogia moderna desconeix, ja que valora solament la llibertat, sense saber que està pagant així un preu ideològic molt alt al desgraciat liberalisme.

OBEDIÈNCIA

No parlo tan sols del frare, el qual, malgrat el seu vot d'obediència, vol viure com i on li sembla i que veu el fantasma de l'autoritarisme en qualsevol intervenció del superior. Ara bé, quan un frare d'aquests deixa la vida religiosa, esdevé tot seguit un anyellet, totalment submís a l'amo en la feina i a la dona, a casa. Així passà a un frare que cap superior no podia amansir: fou dominat —i molt ben dominat— per una dona. Déu sap el que fa.

És cert que necessitem restaurar el valor espiritual de l'obediència, més enllà de la seva importància funcional, que és impulsar qualsevol institució que vulgui mantenir el seu sentit de cos, assumir satisfactòriament la seva missió i garantir el seu futur. Tothom sap com n'és, de difícil, trobar avui dia algú que accepti el càrrec de superior, ja que aquest càrrec sembla haver-se reduït a

la miserable funció de figurar com a policia de trànsit. Quan algú vol prendre una mesura més forta, es troba les mans lligades per la indisponibilitat moral dels frares. També en això la situació es presenta anòmala i no pot continuar gaire temps d'aquesta manera sense exigir un canvi.

CONCLUSIÓ

Aquestes són algunes de les consideracions que se m'han ocorregut, provocades en part per les decebedores sortides d'alguns joves frares. Sens dubte són marcades pel *pathos* del moment; amb tot, espero, com recomana el meu mestre, sant Tomàs d'Aquino, no haver parlat *ex passione*, però sí *cum passione*. No tenia raó? Jutgeu-me severament, però la cosa que més importa aquí és centrar la discussió en el tema i no en les persones.

Índex

L'ÓS I LA MONJA	
EL SENTIT DE LA VIDA RELIGIOSA AVUI	5
A la recerca d'una història	5
La intriga i el temps	7
L'acció	14
L'actor	18
Conclusió	21
EL MOMENT ACTUAL DE LA VIDA RELIGIOSA	
ALGUNES REFLEXIONS	25
Diverses mocions en la vida religiosa.	27
Mocions d'aparença negativa:	
el malestar de molts germans i germanes	27
Mocions positives: alguns signes d'alegria	28
L'Esperit, com en Jesús, va portar la vida religiosa	
enmig del món a una nova etapa	29
L'esperit, com en Jesús,	
ens ha conduït o ens condueix al desert	32
El desert, un lloc de prova	33
El desert, un temps en què s'experimenta la temptació .	34
Jesús va patir fam	34
Reflexionem sobre la situació actual	36
Temptació del desig: l'espectacularitat	39
La temptació en l'ésser, en la llibertat,	
en l'opció fonamental	40
Viure en obediència	41
El desert, un lloc de transformació	42

LA FORMACIÓ EN LA VIDA RELIGIOSA AVUI

CONSIDERACIONS «INDIGNADES»	45
Broma?: Pallassada!	45
Manca de sentit del sagrat	46
Altres casos	47
Deu ser per la formació?	49
La primacia de la vida espiritual	49
Comunitat i missió	52
Castedat	55
Treball, pobresa	57
Disciplina	59
Obediència	60
Conclusió	61